

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Э Т А

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

Майданчык ля IBBБудучы прэзыдэнт
пад пранізлівым ветрам.

старонка 4

**Што эстрада,
што бардэль**Дзымітры Падбярэскі падводзіць
вынікі музычнага году.

старонка 5

**Найлепшыя
кнігі-2004**

Рэйтынг «НН».

старонка 6

**Сем
апавяданьняў**на сем калядных
вечароў.

старонка 7

Чалавек году

ЖАННА ЛІТВІНА

**Чалавек году –
Жанна Літвіна**

Толькі за гэты год у Беларусі быў спынены выхад 19 незалежных газет. 11 з іх — непасрэдна перад рэфэрэндумам. Міх тым дзяржавыны СМИ пасыяхова вярнуліся ў сыропны стан 1985 году: многа вада, многа цукру і пуль альтэрнатывнай думкі. Тому Беларуская асацыяцыйная журналістка, што адчайнай змагаеца за выжыванне незалежных СМИ, сёньня петрварылася ў супраўднае Міністэрства *інформації*, якое служыць свабодзе слова. А яго міністарка (слова «міністар» на лаціне, даречы, першапачатковая азначала «служыцель») — Жанна Літвіна.

Пры канцы году БАЖ атрымаў пачэсную прэмію імя Андрэя Сахараўа «За свабоду думкі» ад Эўрапарламэнта, і старшыня кантактнага парламенту прамаўляў з трывуны па-беларуску. Ад БАЖ, захаваныя свабоды слова, ципер залежыць здольнасць беларускай цывілізацыі да самазахавання. Пышна гучыць, але так і ёсць.

**Урадовец году – Сяргей
Сідорскі**

У тое, што Сідорскі пратрымаенца доўга, ніхто ня верыў. Ён мусіў стацца рытуальнай ахвярай газавага крызісу мінулай зімы. Але Сідорскі выявіўся вельмі гаспадарлівым і самастойным прэм'ерам. З газавай вайны іэрваў беларускі ўрад, выйшаў пераможцам. Пры Сідорскім эканамічны рост у краіне дасягнуў 10% за год. Разам з тым, за гэты час жорсткі ўладстваній нацыянальных інтэрсаў прэм'ер не дазволіў сабе ніводнай палітычнай заявы.

Палітык году – Міхаіл Марыніч

Ад канца красавіка ў «камп'янцы» КДБ знаходзіцца Міхаіл Марыніч. Ён меў усё: цеплую пасаду пасла ў Латвіі, гроши і бізнес-кантакты. Аднак адрокся гэтага ўсяго дзеля перамены ўлады ў Беларусі. За што і расплачавацца. Звінавачаны ў кралізікі з ім жа створенага грамадзкага аўдзяднання і незаконным захаваннем зброі выглядаюць сфабрыкованымі.

Затое чалавек з судзімасцю аўтаматычна пазбяўляецца права ўзслу ў прэзыдэнцкіх выбарах 2006 г. Лёсунг «Свабоду Марынічу» увайшоў у рэпэртуар зуброў-графікістай. Но толькі той факт, што ў Беларусі засталіся палітвізны, і ёсьць аздзінай прыкметай таго, што ў краіне застаецца палітыка.

Замежнік году – Віктар Юшчанка

Юшчанку пашчасціла ачоліць народ, які пепарос урад. Герой, правадыр, пакутнік за Украіну — усё ён, гэты палітык зь нагучымі голасам, не трывун і не папуліст. Гэты банкр увасобіў жаданье народу жыць пры сумленнай уладзе ў дэмакратычнай краіне. Паводле словаў пісьменніцы Аксаны Забужкі, Юшчанка здолеў стаць сымбалем, які захапіў націю, як Гавал чэх, а Ян Павал II паляк. Ён уяўляе сабой рэдki, пасыяховы толькі на пераломных этапах гісторы, тып маральнага палітыка. І гэта выявілася самым важным і запатрабаваным.

Працяг на старонцы 3.

Андрэй Хадановіч

Калядны рэп

У краіне, дзе поўны тормаз
націска на тармазы;
дзе адно й тое саме съвята
адзначаюць чатыры разы,

каб насельнікі, як наркаманы,
энтузіаў зноў адчувалі прыход
навагодняга съвята з вечна новай
называю «Новы год»;

дзе фартуна, як сънжная баба,
усыніхненца табе анфас,
павіншую кожнай вітрынай:
«С рождеством и калядами вас!» —

ты на бачыш, ляціш на пайночных аленях
у кірунку Караганды,
покуль Дзед Мароз барадою з ваты
замятвае твае съяды.

I пайночнае звязынне ў очы,
і паліярная зорка ўгары,
і на ўсіх санях съвятоага Міколы
замежныя нумары.

I складаеш калядную песню,
і выхадзіць сънжаньскі рэп,
і сплюваў бы, калі бы на поўнач
і на мінус сем на дварэ б.

Гэтай поўначы хопіць зь лішкам
на астатнін пажыцьця...
А назаўтра ў ясьлях выходны —
толькі вол, ягня і дзіця.

Баю-бай, маленькі Ісусе,
у Бэллееме і ў Беларусі.

Гонар і годнасць

Каляднае пасланніе айца Аляксандра
Надсанна. Старонка 2.

Апошнія дні падпіскі

Падпісны індэкс «Нашай Ніве» 63125. Падпіску прымаюць на любой пошце, аў Менску — і на шапкі «Белсаюздруку». Цана на месец — 3820 рублёў на поштах або 3530 рублёў на шапкі «Белсаюздруку». «Наша Ніва» з Новага года — гэта 24 старонкі без чужога слова штотыдзень. Дык падпісваіцца!

АНОНС**Успамін пра маіх сумных
бл.дзеяў**

Чытайце ў наступным нумары «НН»
урывак з новага раману Габрыэля Гарсія
Маркеса ў перакладзе Багдана Арлова.

А таксама:

еканамічныя вынікі-2004 і прагнозы-
2005. Хто быў аўтарам Акту 25
Сакавіка? Артыкул Вацлава Гаўла
«Слаба жыць па праўдзе».

Супольны праект

Вынікі году і задумы на наступны

Амаль незадаванай праішла інфармацыя, што ў кастрычніку сярэдні заробак у Польшчы дасягнуў 805 даляраў. Вышыня 800 у.а. была ўзятая базічных рэлійцый, без уручэння прэм'еру Бэлку ордзу Дружбы народаў і парадных нумароў «Газеты Выборчай».

Што там у нас з заробкам? Ён, напісаны сярэдні, паводле Міністру, у кастрычніку склаў 370 тыс. рублёў ці то 170 у.а.

У палякаў таксама хапае матэрыяльныя праблемы. Але калі ты маеш заробак 3500 злотых або пэнсію 2000, дык гэта ўжо праблемы іншага парадку. Гэта ўжо выбор, у якой чыгульні стрыгчыся. Ни чуханье патлыцы, стрыгчыся ў чыгульні ці жонку напрасіць. Як робіць кожны другі беларускі настайдук.

Новая хвала арыштуй дырэктараў і бізнесоўцаў нагадала, што ёсьць у Беларусі людзі, якія адчынваюць свае заслугі і патрабуюць на больш як 805 даляраў. Такіх людзі ёсьць ва ўсіх краях, і законы яны парушаюць скрозь. Але ў нас іх садзяць на востек, дэсіць гадоў. Садзяць масава, што зноў жа адрознівае нас ад якіх-небудзь Польшчы, дзе ўсё больш

караюць штрафамі. Бо звышамбітныя людзі рухаюць бізнес наперад, у выніку чаго пасылкі кожны месец мае свае 805. Мянноцца законы, каб і яны маглі сумленна зарабляць гроши краіне.

Дзівіць мяне не разрыў ва ўзроўні заробаку беларусаў і палякаў, хоць і ён таксама. Пачынал ж у 1991-м з адноўлкава пустыні паляціаў.

Дзівіць, што палякі ня трубаць ні пра рост эканомікі на 10%, ні пра павышэнне рэальных даходаў на 16%. Там гэтыя лічбы год на год не прыходзяцца, здраўцаюць і кірызісь. А Беларусь пры статыстычнай найбольшых у Эўропе тэмпах прыросту дзесяці (дый савецкіх піццедзесіяў) апошні гадоў адрозніваеца найніжэйшай якасцю жыцця.

Я маю гэтamu тлумачэнне. Працэнты росту могуць быць рознымы па якасці. Ніякім доказам прастаці 200 гадоў, наш — 70. Аб'ём бутону адноўлкавы, наш яшчэ й большы, і прант росту наш большы. Рэжам старыя дрэзы, садзім маладыя. Кладзем спачатку асфальт, пасыла трубы. А ўсё ізде ад культуры, ад этикі, ад традыцый.

Ня будзе дабрабыту, пакуль ня будзе культуры. Ня ўвойдзець у

звычку павага да чалавека і прыроды, пакуль ня будзе наццы і демакраты. Ня зробіць Беларусі падобнай да Швэціі кітайскіх шляхах развязвіць, з манаполій на ўладу і дзяржаўнай уласнасцю, шлях, на якім спынілася беларуская адміністрацыя. Аб гэтym падумаваць за падвядзеннем вынікаў году.

Што галоўнага прынёс скупы на ціплю 2004 год, настолькі нясонечны, што нават кепска высып'е вінаград? Якія набыткі нацыянальнай культурнага жыцця? Беластоцкія беларусы выявіліся досыць дужкім, каб адластыць свою газету «Ніва». Незадавонны беларускамоўны фільм «Акупацыя» выйшаў на міжнародную арену. Пазэт Хадановіч у экороне кароткіх трэмін спрадаў свае выдаўленыя за ўласныя сродкі першыя кнігі. Пасцопа надрукаваў унікальны літаратурны трактат. Заснаваная новая літаратурная прэмія — імя Юхнады. У беларускіх музыцы — той шырый, не ФМскай — з'явілася новая імя: Руся. Мастакі началі традыцыю Быкаўскіх пленэрў. Безыліч гэтых вялікіх дробных падзеяў яднае тое, што яны адбываліся без уздзела дзяржавы. Вось Драздовіцкія пленеры:

жыве ў мястэчку Германавічы энтузіястка Ада Райчонак, яна іх зібірае.

Дзяржава самаухіляеца. Нават на адкрытым помніка Быку не дала ні капейкі. І бог з'ёй! Ня хоча як хоча. Абы не ганяля. Супольнасць грамадзянства сама створыць новую культуру, хай урадоўцы пасыль далучаюцца.

Вынікі году газета аналізуе ў гэтым і наступным нумерах.

«Наша Ніва» — я проста прадукт працы Рэдакцыі, яна застаецца вялікім супольным праектам яе аўтараў і чыгачоў, лістэркам буйных, доўгатэрміновых праектаў — беларускай нацыі і краіны Беларусь. Іх ужо не спініць і не стрымашь. А якасць заляжкі ад кожнага з нас патрошу.

Найлепшыя для Беларусі калядныя падарункі могуць прыйсці з Кіева. Такога ня будзе, каб Украіна стала украінскаю і ёўрапейскай, а Беларусь засталася савецкаю і расейскаю. Ніяма мовы бліжэйшай да беларускай, чым украінская, нашы краіны спрадвеку з'язвівалі адна долі. Трохі аранжавага на калядных сталах аднострое нашы мары на новы год.

Андрэй Дыніко

Назіральнікай затрымаў АМОН

22 снежня АМОН затрымаў сотню беларускіх назіральнікаў, якія мелі праз некалькі гадзінай ехань на украінскія выбары. Гэта адбылося падчас бірфінгу ў гатэлі «Беларусь». Усе яны патрапілі ў Цэнтральны РУУС стацыі — «ады высвятыненія асобаў».

У прэс-службе ГУУС на пытанніе карэспандента «НН» заздзілена адказаў, што іх ведаюць пра затрыманні, але «нічога супрацьправяна» ў ім ня бачаць — звычайная прадздура высвятыненія асобы. Сотні асобаў з квіткамі на адзін цігнік.

Усяго ва Украіне чакалі 12700 замежных назіральнікаў — рэкордную колькасць.

M3

Чалавек году

Працяг са старонкі 1.

Спартовец году — Юлія Несьцярэнка

На атгэnskі Алімпіядзе ўзышла новая зорка сусветнага спорту. Упершыню ў найпрэстыжнейшай бегавай дыстанцыі — 100 м — перамагла спартouка з Эўропы, беларуска Юлія Несьцярэнка. Мільёны людзей у сувеце, якія не цікавяцца міжнароднай палітыкай, дазналіся пра Беларусь. Але ўсёлед за перамогай палітыка зацікаўлася Юлія. Яе подпісы з'яўляюцца пад лягткамі «за Башкую», яе фота з чырвона-зялёным сцягам і подпісам «На крыльях Родзіны» можна ціпнер бачыць на

бігбордах. І рэкламя Юлія зусім не здаровы лад жыцця.

Культурныя дзеячы году — Валер Булгакаў і Андрэй Кудзіненка

Рэдактар часопісу «ARCHE» Валер Булгакаў быў інтэлектуальна сумленным, прысвятым чашывертым нумар часопісу 10-гадзінду кіраванія Лукашэнкі — самаму значаму юбілею году — і з'ямыцішай ў ім уласны артыкул з Загадкі і адгадкі лукашэнкаўшчыны. Яго шукаюць, перапісваюць, ладзяць сбірскія супольнасці праглядзяць. Кудзіненка стварыў прывабны падпольны продукт — сапраўдныя твор, сапраўдны факт сапраўднага мастацтва.

Сяргей Мікулевіч

«ARCHE» распрацувае новае для Беларусі спалучэнне культурнага і палітычнага аналізу. Маєм справу з праўдзівым мысленнем — за якое нават караюць.

Створаны Андрэем Кудзіненкам фільм «Акупацыя. Містры» трапіў на Ратэрдамскія Маскоўскія кінафестывалі, быў паказаны на Польшчы й выдадзены на DVD. Забароненася ў былой рэспубліцы-партызаніі кіно пра рэальных партызану карыстасць папулярызаць. Яго шукаюць, перапісваюць, ладзяць сбірскія супольнасці праглядзяць. Кудзіненка стварыў прывабны падпольны продукт — сапраўдныя твор, сапраўдны факт сапраўднага мастацтва.

AШ; БелаПАН

З ДЫМКІ ГОДУ

Краснаполье.
Абрынўся
будынак
сярэдній
школы.

Травень. На будынку былога
Віленскага беларускага
гімназіі дбайнем Пятра
Крачанкі і скуліттара
Алесі Шатэрніка з'явілася
мэмарыяльная шыльда.

На фальсифікацыю вынікаў парламенцкіх
выбару і рэферэндуму 17 кастрычніка
беларуское грамадзтва адзягавала
шматдзённымі акцыямі пратэсту.

НА ВІНЫ

Міністар фінансаў супрац «Прессбола»

Мікалай Корбут, які ўзначальвае і Беларускую асацыяцыю гімназікі (БАГ), падаў у суд на газету «Прессбол». У газэце быў надрукаваны артыкул «У намесніках у міністра фінансаў ходзіць чалавек, якога Інграпол шукае за ўзелем у арганізаванай злачыннай групой» пра віц-старшыню БАГ Андрэя Іманалі. Корбут лічыць, што газета прынізіла горан ягоны і ягоных намеснікаў і патрабуе 50 млн руб з УП «Прэсбол плос» і пад 10 млн з рэдактара Артыкулу Сяргея Варсоцкага. У адкрытым лісце Лукашэнку Беражкоў называў дзеяньні Корбута «расправай за крытыку». Апрош таго, Беражкоў адзначыў, што яму і ягонаі сям'і сталі пагражаяць бандыты пасыль артыкулу пра гандаль матчамі беларускіх клубаў і нацыянальнай зборнай па футболе.

Паляцелі

На старшыню Дзяржкамітту па аўяўцы Фёдара Іванава распачатая крымінальная справа паводле арт.424 КК («Злоўжыванне ўладай або службовым павынноствамі»). Іваноў даў падпіску пра навязэзд.

Расея несвабодная

Амерыканская арганізацыя «Freeedom House» выключыла Расею з ліку «частковых свободных краін», надаўшы ёй статус «несвабоднай». Асноўная прычына — амбіжаніні правоў чалавека у краіне.

Выгналі за Касцюшку

Курсанта Сувораўскай вучэльні Алесі Смольскага адлічіваюць з III курсу за, як ён мяркуе, сбяроўства ў незарэгістраваным «Маладым Фронціс». Сам Алесі з'язвівае адлічэнне з кампаніі па наданні вучэльні імя Тадэвуша Касцюшкі, якую плянавалася правесці зімовых вакацый.

Ганараваныне Генадзя Бураўкін

Лаўрэатам прэміі імя Алесі Адамовіча стаў Генадзь Бураўкін — за цыкл артыкулаў у газетах «Беларускі час» і «Салідарнасць» апошніх падзеяў, за книгу пээзіі «Жураўлінай пары» і працы над укладаньнем кнігі ўспамінаў «Наш Быкаў». Уручэнне ПЭН-пцэнтру прэміі адбудзеца ў дзень памяці Адамовіча — 26 студзеня.

«Майданчык» ля IBB

Першая сесія сходу дэмакратычных кандыдатаў адбылася ў палітычных умовах

Улады не дазволілі правесці сход незалежных кандыдатаў у дэпутаты. Апошняя надзея арганізатора — Менскі міжнародны адукацыйны цэнтар (IBB) — падпрадкаваўся патрабаванню Менгарыканкаму і замкнё свае дзверы. «На выйшла ў Беларусь — зъбяромсі за мяжою», — вырашылі дэлегаты.

У нядзелю раніцай паркоўка ля будынку Менскага міжнароднага адукацыйнага цэнтра была забітая аўтамабілем. На антэннах некаторых з іх былі павязаны аранжавыя стужкі. На ганку IBB стаяў ладны наётуб людзей, сірод якіх хто-ніхто меў аранжавыя шалікі, а побач гуртаваліся іскалькі «напамінавань» хлопцамі ў візантынскіх шапках. Нізуброенным вокам было відаць: адбываецца іспіта неадынарнае.

Знамёны твараў сірод грамады хапала, але яшчэ болы было людзей, якіх у Менску ўбачыць можна рэдка, — у сталіцы прыхехалі актыўісты з рэгіёну. Усе яны бралі ўдзел у выбарчай кампаніі 2004 г., якія прыстасавалі дэмакратычных сіл, але на трапілі ў парламент — како на зарэгістравалі, како пазбавілі реєстрацыі, а ў каго банальна скралі перамогу — паводле інфармацыі арганізатораў, такіх сірод болы ік 150 дэлегатаў было пад 40 чалавек.

Нягледзячы на то, што падчас выбарчай кампаніі дэлегаты гэтага з'езду сабралі ўсю падтрымку больш за паймільёна подпісай, замест утольнай канфэрэнцы-запі IBB ім давялося стаць на пляцоўцы паміж увадомам у будынкі дэпутацыйскай «Вэстфаліі». У пятніцу учары арганізаторы канфэрэнцыі патэлефанавалі чыноўнікі з Менскага гарвыканкаму і паведамілі, што «мерапрыемства» ня будзе, яно забароненае. IBB — сумеснае іямецка-беларуское прадпрыемства. Відавочна, іямецкі бок палічыў, што лепш сініца ў руце ў выглядзе працягу існаванні цэнтра, чым журавель у небе ў выглядзе перамогі беларускай дэмакратыі, ды паддаўся патрабаванням выдавочніка.

Даўно вядома: хочаш, каб людзі зрабіліся сібрамі, — ствары для іх супольныя проблемы. Таму тое, што дэпутатам давялося казаць пра-

мовы на «майданчыку» пад пранізлівым ветрам, а іх ў цёплай залі з кавай у фасе, пойдзе ім на карысць. На сходзе актэсыўці «сыпікі» — Аляксандар Дабравольскі, які сваім спакойным голосам згладжва эмоцыі, правёў галасаваньне па рэзалюцыі, у якой дэкларуеца працяга кандыдованай работы з выбаршчыкамі, ды на гэтым закрыў «першую сесію» сходу кандыдатаў у дэпутаты, які мей зўфомічную назыву «науковай канфэрэнцыі». А вось патэнцыйны прэзыдэнт калі ў находзіўся на пляцоўцы ля IBB, дык інчым адметным сябе пакуль не прайвіў. Напэўна, парламэнтская рэспубліка незалежным беларускім палітыкам больш даспады.

Дзе адбудзеца «другая сесія», на якой усур'ё пастане пытанніне вылучынья адзінага лідэра, пакуль не вядома. Разглядаючы тры варыянты — Вільня, Смаленск ды Кіев. Дэлегатаў, якія прыйшлі першае хрышчэньне сінажанскім холадам, такася прэзпектыя напутжаць не павінна.

Алесь Кудрыцкі

«Сыпікера» сходу дэмакратычных кандыдатаў
быў Аляксандар Дабравольскі.

Юлія Дарашкевіч

Клубок інтересаў і канфліктаў

Як тлумачаць арышт генэральнага дырэктара «Нафтана» на самім «Нафтане»? Ходзяць палітычны і эканамічныя варсі.

У асяродзьдзі «нафтанаўцаў» цыркулююць дэльце ўсіх, якія арыштуваліся Канстанцін Часнавіцкага. Першая — палітычная. Менавіта Наваполацак і выканані ўсіх дзяржавстванавак па правядзеніі парламэнтскіх выбараў і рэформізму. Па-першым, ту міністру прайшлі ў два туры — гэтак адзначыліся ў Беларусі толькі Наваполацак і Гродна. Па-другое, у пасёлку Міжрэчча (у народзе яго называюць «Царскае Сяло»), дзе жыве амаль уся эліта «Нафтана», рэфэрэндум «заваліў». У горадзе нафтавой уко месец ходзіць чутка пра магчымыя рэпрэсійныя меры і ў дачыненні да старшыні наваполацкага гарвыканкаму Аляксандру Камароў.

Дарчы, Камароў з Часнавіцкім знаёмы зь юнацтва, і, відавочна, менавіта апошні прала-

біраваў у 1998 годзе прыход Камароў ў наваполацкі «белы дом» з пасады намесніка старшыні наваполацкага гарвыканкаму. Камароў стаў «правільнай» адстойвай інтэрэсы наваполацкага нафтавага лобі, быў зачтеным працоўнікам аб'яднання двух гарадоў — Наваполацку і Наваполацку (гэтага не хадзелі на «Нафтане»). 2004 год стаўся для старшыні наваполацкага гарвыканкаму вельмі складаным. Асабіўша шмат было скаргі на мэтады прыватизацыі ў нафтагорадзе і на бяздарнас добраўпрадкаўнаніе галоўнай гораду —

Моладзевы. Кажуць, што Камароў гатовы па ўласным жаданні пайсці ў адстайку (спасыяючыся на кепскі стан здароўя), але яго пакуль не адпускаюць.

Другой прычынай арышту Часнавіцкага называюць яго адмоўнае стаўленне да праекту стварэння наваполацкага нафтакімічнага ад'яднання ў складзе «Нафтана», «Паліміру» і наваполацкай ЦЭЦ. Гэты праект лёгас ў паветры ўжо некалькі гадоў. Відавочна, не паддаеася расейскім бизнісбусам, якія снічаюць падўязнай пляніна адносна наваполацкага нафтаперапрацоўчага. Адмоўна ўспрыялі гэты праект і на самім «Нафтане», бгэта азначала б, што «Палімір», стан якога на вельмі стабільны, трэба было б падтрымліваць нафтакімічнай грамшы. Заробак 300—400 дэйлару на «Нафтане» сёньня лічыцца сарэднім. Калі б ад'яднанне дабылося, дык гэткі заробак стаўся б ці не найвышэйшым. Затое пасля ўзбуйнення «Нафтана» будзе менш прывабным для расейскіх нафтагазовых монстраў.

Часнавіцкага на «Нафтане» любіць — ён

узначальвае прадпрыемства з 1992-га, а да гэтага з 1983 г. быў галоўным інжынерам нафтазаводу — і лічыць, што трапіў Кантанцін Генрыхавіч за краты з прычыны палітычнай канюнктуры. Прынамсі, звр'ёю, што прычынай быў праход нафтапрадукту зацікаўленым фірмам па заніжаных ізнах, называюць выссакі з пальцу, бо продаж той адбываецца паводле гэндэрэй.

Цяпер камэрцыйная структура «Нафтана» ўзыняла цэны на гатовую прадукцыю, што можа прывесці (аб гэтым ужо адкрыта непакояща на «Нафтане») да затаварвання прадпрыемства нерэалізаваным нафтапрадуктамі.

Галоўным прэтэндэнтам на пасаду Часнавіцкага ў Наваполацку называюць гендырэктара «Паліміру» Аляксандра Бароўскага, якога «перакінуў» некалькі гадоў тому ў Наваполацак з бабруйскай «Белышын». Гэта пагалосковілі падпіс алені ў агонь размовы пра ад'яднанне — прынамсі, «Нафтана» і «Паліміру».

Васіль Кроква, Палацак

ЗДЫМКІ ГОДУ

Дэпутаты парламэнтскай группы «Рэспубліка» галадаюць, патрабуючы дэмакратызацыі выбарчага заканадаўства.

Чэрвень.
Алесь
Белакоза
зволіў
з пасады
дырэктара
Гудзевіцкага
літаратурна-
краязнаўчага
музея.

Ліпень. Зачынены Эўрапейскі гуманітарны ўніверсітэт.

Тузін падзей,

якія страсянулі музичны шоу-бізнэс

Дзмітры
Падбярэскі

Калі пасправаваць асэнсаваць вынікі 2004 году ў галіне айчыннай папулярнай музыкі, можна адразу ж адцеміць: год гэты быў вельмі баґаты на падзеі.

1. Пра іншытыўне Мінінфармациі ў абмежаваныі гучаніні «нінішай» музыкі ў этэры былі напісаны дастрактоўка. Да яны адно: паспышлівасць, з якой было загадана ўвасобіць 75% беларускай, якіх гукніца ў самай біжэйшай будучыні. Са словаў, дзеля выкананія спушчанага зверху адсюто, дастаць таякія фанаграмы, на якія ўжо й павукі не звяртаюць увагу. Усе раздэйстванні набудуць адзіні фармат — «Сталічны». Беларуская музыка замест Пугачовай загучыць з кожнага праса, і ў выніку нават заўзятыя яе прыхільнікі начнучь закільваць Мінінфармациі лістамі з просьбай «пракраціць безразбяз». Прыйшлі ад рэкламы скроціцца, у выніку чаго пару-тройку «лавачак» даўдзецы зачыніць. Ну, хоць нейкі плён... Калі б адначасова сам музичны рынак за год разывіўся на тыкі ў 75%, можна было бы нешта ўсур'ё з абміркоўваць. А так размахваць шашкі Будзённага, безумоўна, лягчэй, чым наталіць музичны рынак на сікім значымі капиталам.

2. Сёлета ўлада вуснамі видучага музыколягія краіны змусіла адпаведныя інстынцыі адзягаваць на ўздел некаторых айчынных выкананіц у канцэрце на плошчы Бангалор. Нягледзічы на то, што канцэрт быў дазволены афіцыйна, тэлефоннае права выкарасілы ціль шраг кампазіцый і з так небагатага беларускага радыёэтэру. Сыпісаі забароненых ніхто не бачыў, але местачковыя чыноўнікі — што ў аддзелах культуры, што на радыё — адчайна кіпіліся выліваць пляй-лісты. На ўсе, праўда. Нехта такі прасіц пакашаць дакумент. Але які дакумент могуць мець рабы? Як вынік, забаронены рок-і-рольшчыкі ўтварылі Беларускую унію музыкантаў, таксама, зрешты, дакументальнай не аформленую. Быў бы дакумент — мелі б мы ціпра нешта накішталі

незалежнага прафсаюзу працаўнікоў рок-і-ролю. Аднак улады, як заўсёды, сваій забаронай самі падштурхнулі музыкаў да аўтадынні. Няхай толькі духоўнага, але духоўна моц заўсёды пераможа любую паперку.

3. Новая пастанова Савету Міністраў аў канцэртна-гастрольнай дзейнасці паказала, якія даўдзеяў слугі народу ал практикі. Прынамсі, у дакумэнце ёсьць такія пункты, якія літаральна разъязвоаюць рукі чыноўніцтву на месцах. Але яя гэта нават галоўнае: у пастанове адкрытым тэкстам гаворыцца, пра мағчымасць утварэння абласных экспэртынных рад, на якія ўкладзена функцыя папярэдніга прагляду канцэртных праграм. То бок улады адкрыта не выключаюць стварэння структур з функцыйнай цэнзуры. Зь вяртаннем у 1983 год можна ўсіх толькі павінішаваць.

4. Штогадовая цырымонія «Рок-каранаці», мяркуючы па ўсім, зрабілася гісторыяй. Святыя месцы пустое не бывае: вось і гэлепраграма «На скрыжаваннях Эўропы», маштаб які так і застаўся невызначыты, надумалася вызанчыць найлепшыя вынікі года. Аднавоўкасць гэтай цырымоніі, якая, зрешты, ня надта розніцца ад замкнёнасці той жа «Рок-каранаці», безумоўна, пакіне за бортам некаторыя жанры (гл. пункт 2) і толькі патырощы выразную суб'ектыўнасць, якой вызначалася цырымонія папярэдніца. Новага і тут, як і на ўсім гэлепадынні, прыдумаліся здолелі. А гучнае азначынне праграмы як «фэстываль» апік не адровівае яе ад таго, што некалі ўжо было на БТ. Згадайма хоць бы «Песню бярыце з сабою»...

5. 2004 год, як, бадай, ніякі іншы, быў багаты на колькасць выдаленых дыскава беларускіх выкананіц. Шыцьра какужы, нават пры вілікім жаданні прасачыць за ўсімі наўнікамі стала немагчыма. Што вельмі радуе. Як і тое, што якасць запісаў вырасла, жанрава-стылевыя рамкі пашырыліся, зьявіліся раней не вядомыя назывы і прэзвішчы. Да таго ж, уведзеная папярэдне 50% абавязковая беларускага рэпрэзтуру ў этэры адбіліся і на попыце: працдак айчыннай музыкі, безумоў-

на, павялічыўся. Думаю, у 2005 г. гэта тэндэнцыя замацоўца. А відавочная канкуренцыя ў выніку расставіць ўсё ал адпаведных паличках.

6. «Славянскі базар» сёлета лішні раз прадэмансцраваў, што гэта самы палітызованы музичны фэстываль у сусвете. Але калі леташняя перамога беларуса Максіма Сапацькова была відавочна высысана з микрофона, дык сёлета колішні вакаліст груп «Эгайл» і БДА «Песняры» Пётр Яліфор'ев перамог, што называеца, без інтыгу ў журы. Вядома, самому Пітру вырашыць свой далейшы лёс, выбіраць папосові ці рокавы напрапамак. Пры ягоным выразным таленце ён будзе запатрабаваны і там і тут. Абы не згубіўся, як той жа Сапацьков, які, паводле некаторых зъвесцак, падпісвае цяпер ніколі не заўбажанаму ў лірэзатах «Слаўбабы», але камэрцыйна вельмі паспяховаму Сярготу. Што ж, Максім таксама

- Тое, што выступ Ягора
- Вайчака месцамі нагадваў
- рэкламны ролік дзіцячага
- парнасайту, ляжа на
- сумленыне ягоных высокіх
- апекуной, для якіх што
- эстрада, што бардэль —
- бяз розніцы!

выбраў сваё, дык розніца паміж ім і, скажам, Русланай — выразная.

7. Сёлета Беларусь упершыню стартавала ў дарослым «Эўрабачаніні» і ў другі раз — у дзіцячым. Колькі ж гвалту было ў прэсе вакол гэтага прымітыўнага часам па ўзроўні фэстывалю, колькі абіцянні дагнаць і перагнаць, колькі

шчыгтоу меркавалася прынесці з турпікі палёў Першыя асобы краіны, як напрэдадні сусьеветнага патопу, стваралі штабы і бралі дадатковыя авабізательнасці. І хто аказаўся краіні? Вядома ж, музыканты. Аказаўлася і адно было на так, і другое, і трэцяе. Аляксандра і Канстанцін, дзікаваць богу, не запыліліся на іншадычы і прызначаюць працаўніцу. А вось дзіцячы конкурс... Зноў быў створаны штаб, зноў да-

рослыя дзядзі і цёці рабілі ўсё, каб з жывога хлопца атрымалася мэханічная лялька, якая завучана робіць ўсё, што вырашылі партыя і ўрад. Да гэтага спалучні маленых лебедзяў з канкамам варты было дадумача! У цэлым конкурс часам нагадваў рэкламны ролік дзіцячага парнасайту, і выступ Ягора Ваўчка на яхі ляжкі на сумленыне ягоных высокіх апекуной, для якіх што эстрада, што бардэль — бяз розніцы! Вось лінія пацвярджаюсе факту: калі ўлада бярэцца за неў八字ціўні ў функцыі (тут — кіраванне камэрцыйнымі асобнымі «аматараў» творчасці ансамблю. Справайднага ж музэю Муявіна дагэтуль няма.

10. Фэстываль году — «Тайчыкі», «Басовішча», фест на Наваполацку, «Генэралы року» на ранг фэстываль ўсё ж яцунчы. Плюс «Маладчына», «Славянскі базар», на якіх было дазволена сяк-так паказацца яльгэрнатыўнай культуры. Небагата... Хоць яўна ажыўілася клібона жыцьці, дык у рэстарацыйных жыявак музыка набыла куды большае значэнні. Аднак, па вілікім рахунку, справайднага нацыянальнага фэстывалю рок-музыки ў Беларусі няма. Затое ёсьць спадзяваные, што ў 2005 годзе такі фэстываль мае абыдзіца. Пакуль гэта ўсяго толькі папярэднія інфармацыя. Прынамсі, вясной яна павінна быць пачаўрджана. Наколькі меня вядома, фэстываль гэты пройдзе без удзелу рок-зорак з усходу замежжа, што можа толькі радаваць...

11. Калі пасправаваць падсумаваць, хто з нашых выкананіц узде выступаў паза межамі Беларусі, дык сцыпс выйдзе даволі вялікі. Этын-тры «Грайцы» па-ранейшаму запатрабавана на єўрапейскіх фэстывальах; трывалы атабарыліся ў Польшчы і зноў ад'ехалі ў Кітай («Mojo Blues»; «Новы Іерусалим»; «Дзімітры Даўкіш зноў гастролявалі за ажынам; Зыміцер Вайшоцківіч часты госьці ў Польшчы. «Леприкёны» болы працягнуўся на Украіне, чым дома, там жа разыжджадзе на «Чорным бумеры» Сяргота. Наагул, украінскі напрамак адкрыў сёняні і «Ліндыя», і «N.R.M.» з «Крамбамбуляй». І гэтак далей. Але што цікава: усюдзе візарт, то бок Масквы, прыняўшы выкананіц папулярнай песьні, у той час як рокеры глядзяць на «Чорным бумеры» Сяргота. Наагул, украінскі напрамак адкрыў сёняні і «Ліндыя», і «N.R.M.» з «Крамбамбуляй». І гэтак далей. Але што цікава:

...

12. Як я і прадказаў, адкрыці галоўную сцену краіны — канцэртную залу Белдзяржфілармоніі — не ўдалося на толькі праз год, але й праз два. Вось калі б замест крослаў у залі вырашылі зрабіць каток, заданне было бы выканана датэрмінова. А так гэты рамонт выразна паказаў стаўлены ўлады да культуры. Пры гэтым адзначаю, што нават у Менску прыдатні для канцэртаў, спектакляў заліў яўна мал, а концэрты дадыно ўжо ўжо перасяць агульнаэўрапейскія тарыфы. Адсюль — неймаверныя цэны на блізкія, што, міз іншым, і не дазволілі арганізаторам канцэртаў прывезы ў Беларусь актульных зорак замежнай музыкі. Хіба што за выключчынечам якой «АВВА-2». Для Беларусі які такі клон — за съята...

З большага, менавіта такі вышыні адыхадзяны музичны год у асэнсаваныні яго аўтарам гэтых радкоў. Не імкнучыся паглыбляцца ў даты, я пасправаваць намаліваць менавіта агульныя яго рысы, найбольш істотныя прыметы, выказываючы пры гэтым спадзяваныне, каб нядобрае засталося ў мінульым, а годнае ўгат — атрымала разыўніць ў 2005 годзе. Які, будзем спадзявца, складзеца лепшым за той, што мы ўжо пражылі.

З ДЫМКІ ГОДУ

Ліпень. Басовішча-2004.

«N.R.M.» адзначыў дзесяцігодзідзе альбомам «Трыб'ютам».
Травень. Упершыню ў «Эўрабачаніні» ўзяў удзел беларускі дует — «Аляксандра і Канстанцін».

Памёр Чэславу Немэн — чалавек-эпоха ў сусьеветнай музыцы, беларус з надмінскіх Васілішак паводле нараджэння.

Найлепшыя кнігі 2004

Каб вызначыць найлепшыя кнігі году, мы звярнуліся да дзесяці аўтарытэтных экспертаў — крытыкаў, выдаўцу і кнігагандляроў. Фаварытамі сталі новы том залатога «Кнігазбору», проза Пятровіча і глянцевы альбом «Спадчына Беларусі»

2004 год ня вызначыўся нейкай асаблівай кнігай-падзеяй, несумненным лідрам, як гэта было лягася з «Крайнай Беларусью» Арлова і Герасімовіча. Тройку лідараў склалі кнігі з розных сфераў — нон-фікшн, мастацкая літаратура і альбом. Кніга прозы Барыса Пятровіча «Шчасце быць...» мела ўсе шансы ўзначаліць сіліст (як называлі амаль усе літаратурныя крытыкі), але зусім на німнога яе апірэдзіла праца з Часлава Пяткевіча «Рэчыцкае Палессе». Заяўшы тройку лідараў альбом Аляксандра Аляксееўа й Алега Лукашэвіча «Спадчына Беларусі», Аладзімер Някляеў Так. — В.Хурсік; 16 балаў.

1. Часлаў Пяткевіч. Рэчыцкае Палессе. — Беларускі кнігабор; 43 балы.
2. Барыс Пятровіч. Шчасце быць... — Тэхнапрынт; 38 балаў.
3. Аляксандар Аляксееў, Алег Лукашэвіч. Спадчына Беларусі. — Менская фабрика каляровага друку; 30 балаў.
4. Сяргей Абламейка. Егоізмы. — Вільня: Востряя брама; 18 балаў.
5. Уладзімер Някляеў Так. — В.Хурсік; 16 балаў.
6. Аляксандар Надсан. Бікуп Чэслай Сіповіч. — Белфранс; Міхась Чарняўскі. Дзесяць бітваў. — Вільня: Наша будучыня; 15 балаў.
7. Аляксандар Ельскі. Выбраныя творы. — Беларускі кнігабор; Леанід Маракоў. Рэпрэсаваныя літаратары, навукоўцы, работнікі асьветы, грамадзкі і культурныя дзеячы Беларусі. 1794—1991. Т.3. — Athenaeum; Вячеслав Носевич. Традицыйная беларуская деревня. — Технологія; 14 балаў.
8. Янка Брыль. Блакіты зыніч. — Про Хрысто; 13 балаў.
9. Адам Глёбус. Дом. — І.Логвінаў; Андрэй Хадановіч. Лісты з-пад куды. — І.Логвінаў; 11 балаў.
10. Арнольд Макмілін. Беларуская літаратура дыяспары. — Тэхнапрынт; Ондрэй Сэкара. Кніжка Фэрды Мураша / Пер. Сяргея Сматрычэнкі. — Прага: Альбатрос; Захар Шыбека. Нарыс гісторыі Беларусі 1795—2002. — Энцыклапедыка; 10 балаў.

Міхась Скобла, агледальнік радыё «Свабода»:

1. Часлаў Пяткевіч. Рэчыцкае Палессе.
2. Барыс Пятровіч. Шчасце быць...
3. Сяргей Абламейка. Егоізмы.
4. Уладзімер Някляеў Так.
5. Янка Брыль. Блакіты зыніч.
6. Рыгор Барадулін. Дулыны ад Барадуліна.
7. Кастьюс Цьвірка. Камяні тых сядзіб.
8. Аляксандар Надсан. Бікуп Чэслай Сіповіч.
9. Ана Сямёнаў. Таямніцы пакутныя колер.
10. Алеся Бадак. Маланківіч.
11. Андрэй Хадановіч. Лісты з-пад куды.
12. Віктар Шніп. Беларускае мора.

Уладзімер Арлоў, пісменнік:

1. Сяргей Абламейка. Егоізмы.
2. Міраслаў Адамчык. Зборнік.
3. Валянцін Акудовіч. Разбурыць Парык.
4. Рыгор Барадулін. Дулыны ад Барадуліна.
5. Быкаў на «Свабодзе».
6. Пяतро Васічэнка. Адлюстраўные перштвароты.
7. Арнольд Макмілін. Беларуская літаратура дыяспары.
8. Леанід Маракоў. Рэпрэсаваныя літаратары, навукоўцы, работнікі асьветы, грамадзкі і культурныя дзеячы Беларусі.

Адам Воршыч

Беларусі.

9. Аляксандар Надсан. Бікуп Чэслай Сіповіч.
10. Наш Быкаў. Кніга ўспамінаў.
11. Барыс Пятровіч. Шчасце быць...
12. Уладзімер Січыкаў. Высакосны год.
13. Андрэй Хадановіч. Лісты з-пад куды.
14. Міхась Чарняўскі. Дзесяць бітваў.
15. Poems on Liberty (Вершы на Свабоду).

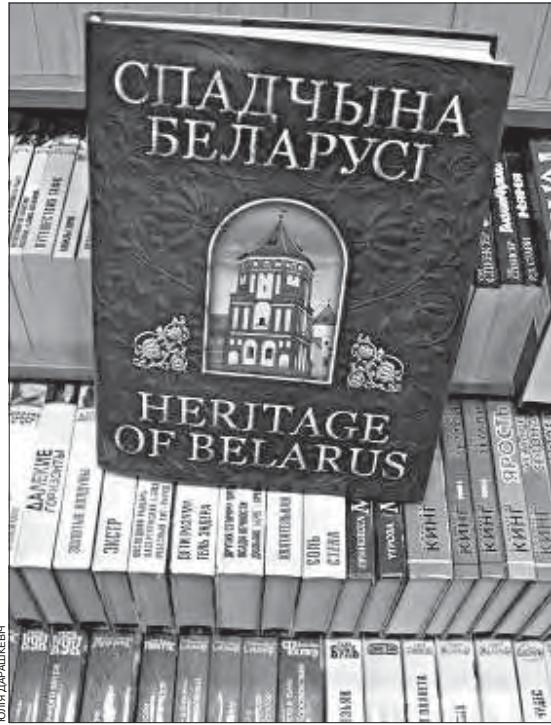
Анатоль Бутэвіч, пісменнік:

1. Барыс Пятровіч. Шчасце быць...
2. Аляксандар Аляксееў, Алег Лукашэвіч. Спадчына Беларусі.
3. Уладзімер Ліпскі. Бацька. Пісмы сына.
4. Беларуская літаратура. Хрестатыя / Уклад. У.Адамчык, М.Адамчык.
5. Брасцкая крэпасць. На вятрах гісторыі.
6. Францішка Юршулія Радзівіл. Выбраныя творы.

Віталь Скарабан, архівіст:

1. Аляксандар Аляксееў, Алег Лукашэвіч. Спадчына Беларусі.
2. Беларуская энцыклапедыя. Т.18.
3. Вячеслав Носевич. Традицыйная беларуская деревня.
4. Аляксандар Ельскі. Выбраныя

Юлія Дарашкевич

творы.

5. Вітебск. Класіка і авангард. (Зборнік дакументаў віцебскай мас-такшы школы.)
6. Леанід Маракоў. Рэпрэсаваныя літаратары, навукоўцы, работнікі асьветы, грамадзкі і культурныя дзеячы Беларусі.

7. Часлаў Пяткевіч. Рэчыцкае Палессе.

8. Анатолій Федорук. Старыя усадьбы Берестейщыны.
9. Віталь Кірчэнка. Менск. Гісторыя пасыльнаванага аднаўленчына. 1944—1952.
10. Міхаіл Пашук: Исповедь кінережиссера.

Генадзь Вініарскі, дырэктар выдавецтва «Беларускі кнігазбор»:

1. Часлаў Пяткевіч. Рэчыцкае Палессе.
2. Кастьюс Цьвірка. Край легенд.
3. Польска-беларускі слўнік.
4. Аляксандар Ельскі. Выбраныя творы.
5. Беларусы ў Бітве за Монтэ-Касіна.
6. Міхась Чарняўскі. Дзесяць бітваў.
7. Янка Брыль. Блакіты зыніч.
8. Генадзь Бураўкін. Жураўліна пары.
9. Гарады і вёскі Беларусі. Гомельская вобласць.
10. Віталь Тарас. На высуне ўспамінаў.

Зыміцер Санько, галоўны рэдактар выдавецтва «Тахнолёгія»:

1. Аляксандар Надсан. Бікуп Чэслай Сіповіч.
2. Міхась Чарняўскі. Дзесяць бітваў.
3. Джордан Байран. Дон Жуан. Прапоць Данц.
4. Сяргей Панінік. Пры съвя-чынні...
5. Вячеслав Носевич. Традицыйная беларуская деревня.
6. Вадзім Грудзюк. Край.
7. Энергетыкі Янчык. Альхімія пас-тка.
8. Р.Барадулін, В.Вітка, А.Вольскі і інш. Аз-Буки.
9. Дацкад аб чалавечым развязвіці.
10. Аляксандар Аляксееў, Алег Лукашэвіч. Спадчына Беларусі.

Павал Абрамовіч, выкладчык літа-

- ратурнай крэтыкі, БДУ:
1. Барыс Пятровіч. Шчасце быць...
2. Арнольд Макмілін. Беларуская літаратура дыяспары.
3. Адам Глёбус. Дом.
4. Андрэй Хадановіч. Лісты з-пад куды.
5. Ондрэй Сэкара. Кніжка Фэрды Мураша.
6. 12+1 (Конкурс маладых літарата-раў імя Наталіі Арсеньевай).

7. Месца выдання — Парыж: Вы-ранія старонкі часопісу «Моладзь» (1948—1954).

8. Алеся Бычкоўскі. Горад за 101-м кіляметрам.
9. Часлаў Пяткевіч. Рэчыцкае Па-лессе.
10. Беларуская міталёгія.

Людміла Рублеўская, агледальніца газеты «СБ — Беларусь сегодня»:

1. Аляксандар Аляксееў, Алег Лукашэвіч. Спадчына Беларусі.
2. Уладзімер Някляеў Так.
3. Барыс Пятровіч. Шчасце быць...
4. Часлаў Пяткевіч. Рэчыцкае Палессе.

5. Віктар Шніп. Беларускае мора.

6. Эдуард Акулін. Непрычалены чо-вен.
7. Аксана Спрынчан. Вершы ад А.
8. Адам Глёбус. Дом.
9. Вячаслав Рагойша. Паэтычны слўнік.
10. Васіль Гадулька. Голос.

Алеся Яўдаха, незалежны kniga-распایскодик (вынік прадажаў):

1. Захар Шыбека. Нарыс гісторыі Беларусі 1795—2002.
2. Сяргей Абламейка. Егоізмы.
3. Уладзімер Арлоў. Адкусі галаву-вароне.
4. Яўген Міранович. Найноўшая гісторыя Беларусі.
5. Беларусы ў Бітве за Монтэ-Касіна.
6. Міхась Чарняўскі. Дзесяць бітваў.
7. Янка Брыль. Блакіты зыніч.
8. Генадзь Бураўкін. Жураўліна пары.
9. Гарады і вёскі Беларусі. Гомельская вобласць.
10. Віталь Тарас. На высуне ўспамінаў.

Янка Саламеўч, гісторык літара-

- туры:
1. Часлаў Пяткевіч. Рэчыцкае Па-лессе.
2. Беларусы. Т.7. Вусна-паэтычная творчнасць.
3. Леанід Маракоў. Рэпрэсаваныя літаратары, навукоўцы, работнікі асьветы, грамадзкі і культурныя дзеячы Беларусі. 1794—1991. Т.3.
4. Вячеслав Рагойша. Паэтычны слўнік.
5. Назвы населеных пунктаў Бела-руси. Гарадзенская вобласць.
6. Пол Вэкслер. Гісторычна-фа-налёгія беларускіх мовы.
7. Гарады і вёскі Беларусі. Гомельская вобласць.
8. Янка Брыль. Блакіты зыніч.
9. Ян Чачот. Сыпевы пра дадуніх ліцвіні да 1434 г.
10. Аляксандар Надсан. Бікуп Чэслай Сіповіч.

Спэцыяліст па рамантыцы

Наталка Бабіна

— Які жах! — вырвалася ў мене адрухова, і суседка павінтула галаву.

Таксама адрухова я прыкрыў морду нумарам «La palabraz». Больш за ёсё мне зараз хацелася ўспінуща ў плястыкавыя шэзълёнды прыкінуща матрацам. Суседка глядзела з цікаўнасцю.

— Калі ласка, устанцце перада мной, а то, крый божа, ён мене пазнае! — заблагаў я шлітам, звяртаючыся да яе. — Закрыце мене ад яго, прашу вас, — падбародзьдзем і вачыму я паказаў на Гансала.

Суседка — відаць, з тых, хто ніколі не адмаўляеца дапамагчы бізкаму, — паслухмія падвялася і заняла такую пазыцыю, каб максымальна закрыць мене сваімі неімірзкімі формамі ад матыгамы позірку Гансала. Досыць тыповая камічнасць (ім камічна тыповасць) гэтага катастра сэрэдняга веку з аругтальным мазалём, лысага з бардзюрам, на тонкіх махнатых ножках, які, заграбаны пляжнымі пантфлямі, задаволены ўсім, крошчый удачлівінні, уздоўж берага, выклікала на яе поўных вуснах лётную ўшмешку. Калі фігура досьці аддалілася, я уздыхнуў з палёўкай.

— Шчыры вам дзякую. Вы мене выратавалі. — Суседка, — відаць, з тых, хто ніколі не адмаўляеца дапамагчы бізкаму, — набагато на писок, які ён не паспэў разагрецца. Я азіруй, каб узўпініца, што Гансала не вяртаецца.

— Цяпер прыйдзеца або скраціца, каб ён мене на ўбачыў, або зьяжджаць адсюль, — сумна вымарвія.

— Ви на любіце рамантыкі? — пашыкаўлася яна.

— Спэцыялістай па ёй не люблю. Бачыце, я былы, як гэта... былы партызан. Наўрад шы візумеце, што гэта такое...

— Чаму ж, выдатна разумею. Мас бабуля з дзядулесем быў партызанам, ік і добры туzin сваікоў; нават Беларусь мы часта называемаі крайнай-партызанкай.

— Вось як! Тады, можа, мене і ўдасца вам растлумачыць. Бачыце, па маладых гадах я быў камандант, то бок, як гэта... камандзірам партызанскаага атраду ў сябе на радзіме. Атрад быў часткай вілікай падстаццянскай арміі. Мы ставілі сабе на энце скінчына прадаждную юладу, дабицца справядлівасці і роўнасці для ўсіх...

— І ўдалося?

— Уладу мы скінулі, а наконт астатнія... Але слухайце далей. Дык вось, Гансала прыбыў у наш атрад з цэнтру. Яго накіравалі да нас вось як спэцыяліст па рамантыцы, у нас такіх людзей называюць камі-*са*, ён таксама павінен быў пісаць для цэнтральнай падстаццянай газеты артыкулы пра жыцці нашага атраду, якое з яго прыездам выразна змянілася.

Гансала стаў штодзённа праводзіць мітынгі, акрамя таго, гадзінну штораніцы мы мусілі ўтолас чытаць ту самую цэнтральную газету. Хлопцы бурчалі, але я нікіх захадаў супраць яго дзеянніці не рабіў, бо меркаваў, што мушу падпрацоўваць ревалюцыйнай дысцыпліне, тым больш

нешта накішталт напарстка.

— Дык мы зь ім землякі, нам лягчэй дамовіцца, — усміхнуўся я. — Даваіце пазнаёмімся: мене завуць Артэміё, я з Эквадору.

— Марыя, з Беларусі.

Амэрыканка, якая загарала побач, глядзела на нас так, як быцам мы пілі не віно, а сінільную кіслату. Тут поўна тлустыя амэрыканцы, якія прыехалі на Каляды да цеплага мора; усе як адзін вядучы яны здаровы лад жыцця, п'юць толькі мінэральную воду, а самыя адворы — напалам разбабулене кошт піва. Бараніх іх гостпадзе!

Ранішні ветрык яшчэ не зрабіўся празмерна гарачым, лёгкай ажынкай хвалі набагато на писок, які ён не паспэў разагрецца. Я азіруй, каб узўпініца, што Гансала не вяртаецца.

— Цяпер прыйдзеца або скраціца, каб ён мене на ўбачыў, або зьяжджаць адсюль, — сумна вымарвія.

— Ви на любіце рамантыкі? — пашыкаўлася яна.

— Спэцыялістай па ёй не люблю. Бачыце, я былы, як гэта... былы партызан. Наўрад шы візумеце, што гэта такое...

— Чаму ж, выдатна разумею. Мас бабуля з дзядулесем быў партызанам, ік і добры туzin сваікоў; нават Беларусь мы часта называемаі крайнай-партызанкай.

— Вось як! Тады, можа, мене і ўдасца вам растлумачыць. Бачыце, па маладых гадах я быў камандант, то бок, як гэта... камандзірам партызанскаага атраду ў сябе на радзіме. Атрад быў часткай вілікай падстаццянскай арміі. Мы ставілі сабе на энце скінчына прадажднюю юладу, дабицца справядлівасці і роўнасці для ўсіх...

— І ўдалося?

— Уладу мы скінулі, а наконт астатнія... Але слухайце далей. Дык вось, Гансала прыбыў у наш атрад з цэнтру. Яго накіравалі да нас вось як спэцыяліст па рамантыцы, у нас такіх людзей называюць камі-*са*, ён таксама павінен быў пісаць для цэнтральнай падстаццянай газеты артыкулы пра жыцці нашага атраду, якое з яго прыездам выразна змянілася.

— Як гэта няма? А Гітлер у Алісіі? Яны ўйна нераўнадушныя адно да аднога, толькі што саромеца праўвіць свае пачуцьці.

Гансала жартуў не разумеў. Ня раз потым мы хадзелася вырываць сабе язык за гэтыя слова. Ён успрыяўніц ўсё з энтузізмам і адразу ж узўёсі за справу.

Гітлер — самы змрочны і страшны выглядам баць атраду. Вялізны, вусаты, з востспінамі на смуглымі твары, выключна маўклівы, ён ні з кім не калегаваў і ніколі не цікавіўся дамамі, нават самымі маладзенікі ды жывавы, а тым больш Алісія — адзінай кабетай у атрадзе, нашай паварыкай. Яна здавалася, хутчай, місіі пераваранін пайзай, чым жанчынай. Няпэўнага

што і без Гансала ў мене, маладога каманданта, клопаты і згрозыт хапала вышыт галавы... Аднойчы ён перавярніў на сябе кацёл з супам, які мусіў стаць вячэр усюму атраду, а ў другі раз ледзь на трапіў на зуб алігатору, асабістым прыкладам даводзячы неабходнасць і камісніць водных працэдур... Нечаста такога я яго і чакаў.

Хутка ён асвоіў настолькі, што фантазія яго, дасюль прыціснута нязыкімі ўмовамі жыцця ў сельле, разгарнулася напоўніці і буйнымі цвятам закрасавала. Раз ён сказаў мне, што ў нашым атрадзе не стае рамантычнага, узы́цьлеста рэвалюцыйнага хаканінага, якое магло б, у пераказе яго, Гансала, ператварыцца ў цудоўную апесвесьць да натхніц і кілкай іншых на рэвалюцыйнага подзыві. Ён, Гансала, хандеў бы напісаць на гэтую праductyную тэму, але нямыя фактаў, а хлусці на сваіх артыкулах ён не прывык.

- Любоў церпіць доўга,
- умілажальваеца, любоў
- не зайдзросціць, не
- праслаўляе сябе, не
- ганарыцца, не бушуе, не
- шукае свайго, не
- раздражняеца, не
- намышляе ліха, ня
- радуеца зь няправды, а
- разам цешыцца зь
- ісьціні.

Я, на жаль, быў у той дзень у гуморы і легкадумна пажартаваў:

— Як гэта няма? А Гітлер у Алісіі? Яны ўйна нераўнадушныя адно да аднога, толькі што саромеца праўвіць свае пачуцьці.

Гансала жартуў не разумеў. Ня раз потым мы хадзелася вырываць сабе язык за гэтыя слова. Ён успрыяўніц ўсё з энтузізмам і адразу ж узўёсі за справу.

Гітлер — самы змрочны і страшны выглядам баць атраду. Вялізны, вусаты, з востспінамі на смуглымі твары, выключна маўклівы, ён ні з кім не калегаваў і ніколі не цікавіўся дамамі, нават самымі маладзенікі ды жывавы, а тым больш Алісія — адзінай кабетай у атрадзе, нашай паварыкай. Яна здавалася, хутчай, місіі пераваранін пайзай, чым жанчынай. Няпэўнага

шэрросту, трохі адсталая разумова, яна дніамі праследвала іх сваіх катоў, як купа, нарачаны мяса, месціца, смажачы блінцы, каштоўны, прысьлаўчы, памешаныя, і толькі час ад адуходзіла ад свайго вогнішча ў лес, ледзьве рухаючыся на тóўстых, сініх, як ствалы гуаяві, нагах.

Ну дык вось, Гансала ўзўёсі за справу.

Ён закінуў мітынг і палітіфармациі. Удзень ўшвэкар варты было прызначана па лягеры, які мы маглі звойважыць яго дзе-небудзі побач з Гітлерам і паварыкай. Вось, седзячы на паваленай сібі, ён начышчае разам з Гітлерам разбранныя карыбілы ды прапаведзе:

— Рэвалюцыйнае хаканыне... Рэвалюцыйнае шчасце...

— Рэвалюцыйнае шчасце... Рэвалюцыйнае хаканыне... — глуха даносіцца ад патухлага кухарычына гогініца і падзыві. Ён, Гансала, хандеў бы напісаць на гэтую праductyную тэму, але саромеца прызначана. І Гітлер на кані.

— Мужына, які прысьвяці сябе рэвалюцыі, яна мае часу на заляцаніні, — звесціўши кароткі ножкі, ён трасцяна на перадку кухарычына фургоні і пераконава ўсім, якія з'яшчэ падзіліся падзілі, і ўзімку якія з'яшчэ падзіліся. А калі яхаха Гітлер, але саромеца прызначана. І так бісконца.

Толькі-толькі скончыўся сезон дажджоў. З лесу даносіцца п'яная вонкічы маўпаў, спароўваліся вадзяніны зямі, зямля наўбрыйніла якімі-небудзімі сокамі настолкі, што нельга было абаперці на яе віントуку — руля адразу ж выпускалі карэнічыкі, укрывалася маладымі лісточкамі і нават зацвітала. Ці гэта паспрыяла, ці красамуства нашага камі-*са*, ці — я часам думаю — можа, і саромеца прызначана. І з'яшчэ падзіліся з цэнтрам, я данес пра нашу сцяуціню, атрымаў вымову і дэзвол, і мы рушылі. На трасі дзені шляху мы ледзь што на трапіў ў засаду Урадавых войскаў. Прыйшлося ал-ступіці і схавацца ў балоне. Тэр было затаіцца, і тады б нас не заўважылі. У аваротным выпадку прыйшлося дыбрываць да прынцыпів вельмі народу бой у нязручнай пазыцыі — Урадавы атрад быў нашмат болышы за нашы ішоў з гары, а мы сядзелі па пояс у вадзе і тузінамі аддзіралі з сябе п'явак, што адразу зноў прымоктваліся да целаў. Ал-ступіці далей у балоне мы не маглі дрыгва.

Пахаваўшыся за карчамі, усе замерлі.

І тут нечакано раскрычаўся хлопчык. Ён не хандеў браць цыцку, круціў галоўкай і кричуць штоўпілі макі. Мы ўжо бачылі на дарозе ворагаў. Вось-вось яны маглі пачуць дзіцячыя кркі і выявиць нас. І тады нам каюк.

Прачаг на старонцы 10.

Кандыдат у прэзыдэнты 2001 г. Міхаіл Марыніч ад 26 красавіка сядзіц у СІЗА КДБ. Яго вінаваціць у крадзяжках і незаконным захаваньні зброяў. Справа выглядае цалкам сфабрыканай.

Лета 2004. Вёска Кіраў на Нараўляншчыне — рэкардысты па накапленын радыёцы людзімі.

Гурт «Індыга» пасыль перамогі на «Басовішчы-2003» выдаў канцэртальны альбом «Дні».

Жнівень. Памёр Ноблезіўскі ліўрэйт Чэслай Мілаш, паэт, народжаны Віленшчынай.

Забытьцё

Адам Глёбус

Панядзелак

Новы дзэн мой пачынаеца ўночы. Перад сном чытаю і завчва варшы. Мне ўсё яшчэ патрэбна памія. Без пазіў памія німа, таму чытаю і завчуваю: «*Напачатку стварае Бог небы і зямлю. Зямля нябачная і пустельная. Адно дух Божкі лунае над водой. Кахса Бог: хай будзе Святыць. Утвараецца съявіць. Багъ съявіць, ба-чыць, што яно — добра, і адձыядзе съявіць ад цемры. Называе Бог съявіць онём, а цемру — ночу. Быў вечар, была раница: дзень першы.*

Кватэры... Пасярод дня да
мяне заходзіць жанчына — Ліліт.
П'е каву, сказдзіца на бацьку,
які, цяляк ўздыхаючы, пытается,
каля яна зъедзе зъ ягонай кватэры.
Жыць у роднага бацькі з мачыхаю-
яна ня хоча, бо далёка сэздзіца на
пранту. Жыць у айчымы з мамою
яна таксама ня хоча. Яна хоча-
жыць з мамою і бацькам або з ай-
чымам і мачыною. Гэта нерэальна.
Жыць у майды кватэры яна не гато-
вая. Ёй трэба ліга кватэра, але яна
үсё ніяк ня можа яе выбиць, каб
набыць. «Калі ты купіш нам кватэ-
ру?» — безыліч разоў чую я ад
Ліліт. Ёсьць асобы, а жанчына як-
раз з іх, якія ўспрымаюць роцы
блізкіх людзей як сваес, а ўласныя
рэчы яны старанна ахоўваюць і
нікому не даюць. Мне сваякі і
каштоўнасці Ліліт не патрэбнай
зусім. І я шматлікія палюбоўнікі
мяне мала цікаўці. Каб яе бацька
не займаўся творчасцю, я б яго
ведаць ня ведаў. Але ён — актыў-
ны творца, і насы погляды на ма-
стацтва не супадаюць. Ліліт злу-
сцца. Даводзіцца сварыца. Сва-
руся. Яна сцінаецца, трыміць,
апранаеца, кідае «Дзякую за
кар'я» і зъябігае.

Аўтарак

Завучваю далей: «*Кажа Бог: изхай будзе абсяг пасярод вады, і хай аддзяляе ён ваду ад вады. Стварае Бог абсягі, аддзяляе Бог ваду, што над абсягам, ад той, што над абсягам. Робіцца так. Называе Бог*

абсяг небам. Быў вечар, была раніца: дзень другі».

Нумар... Раман пачынаеца і за-
канчываеца. Канчатковасьць часам
шэцьць больш, чым пачатко-
васьць. Дзень съмерці — лепшы за
дзень нараджэння. Здаецца, така
сказана ў Кнізе Кніг. Вучыны, запа-
мінаеш, а як бірэшца цытаваешь
выходзіце вельмі прыблізі. Але
думку я захаваў. Таму варта распаха-
весыць, як скапчаеца каканьне.
Сяджу ў кавярні «Акварыюм» і пе-
рабірою ў тэлефоне нумары знаё-
мых. Вольны вечар. Можна з-
кімськай супстрава і пагарыць.
можна выпіць гарбаты ці гарлакі.
можна пайсці з жанчынаю на
сажэвую прасціну. А траба ўзіць
сунець пізней з тэлефоннай памяці нумара.

сыцер з телефонні паміш нумар сотовіка Ліліт, з якої шматкроці падау на прасціну. Сыціраю. Ка-ханьне скончылася. Яно, пэўна ж скончылася раней, але апэрацыя па-выдаленіі з сотовіка нумар жа-чыны якраз і фіксуе заканчэнне ка-ханьня.

Серада

Далей вучу тэкст: «**Кажа Бог** –
нхай зьбіраецца вада, што пад-
небам, у адно месца, і зывіцца
глеба. Робіцца так. Называе Бог
глебу зямлю, а ваду морам. Ба-
чыць Бог, што гэта добра. **Кажа-**
Бог: нхай родзіц зямля трапеу-
што дае насенне, і дрэвы ўтвара-
юць, што даюць плады. Робіцца
так. Утварае зямля трапу, што-
се насенне, і дрэвы, што род-
зяць плод. Бачыць Бог, што гэта
добра. Быў вечар, была раніца,
дзень трэці».

Паведамленні...

Вырашаю прабацы з тэлефона паведам-
ленны, дасланныя Ліліт. Адкрываю
перачытаю... «Прэсна»? Гэта калі-
я сказаць, што наш сэкэ прэсны...
«Маленкі і танцуш?» А гэта пасы-
ля таго, як яна вырашыла зрабіць

для мяне, каб у хвіліні смутку адчынць той пакой, а я — маленечкі — танчыў бы і весілья ўсё. «Засумавала!» Безнагодна паведамленне Засумавала і засумавала. Чамусыць на безнагоднае я памкнуўся бы адказаць адным словам «Сумуй!» Толькі паведамленне не прайшло

Бывае, паведамленыне не праходзіць. Я ня стаў паўтараць, але съцираць паведамленыняў ня стаў. Хай крышку павісяць у тэлефоне. Хай яшчэ... Сыці-ра-ю.

Чацьвер

«Кажа Бог: няхай будучъ свящи-
лы на небѣ дзэя аздзеленія дні а
ночы. Няхай будучъ яны съвяты-
ніямі на небѣ, какъ свящыці на зам-
лю. Робіца так. Стварае Бог дзве
съвятыні на небѣ: Сонца, какъ
радзій уදзень, і Месцы, какъ радзій
уночы, — і зоры. Ставаіць іх Бог і
небѣ, какъ съвятыці на замлю, і кіра-
ваць уදзень і уначы, і аздзеленіем
съвято ад цэнры. Бачыць Бог
што этія добра. Буй вечар, был
раніца дзень чацвёртыхъ».

Падарункі... Каханыне паша пльве два гады. У мяне застающи падарункі ад жанчыны. Выкінуць? Перадарыць? Складысі ў скриноі наставші ў ёмым кут шафы? Така рабло — пакую ў папірёвы пакет Белая плястыкавая бутэлочка, якой май жанчына прыносіла сувязную ваду з царквы, а потым уважаю глядзела: ці ня здарыцца штрафа са мною ад Божай вады, ці ня вырасу ступі рогі з хастом. Не пакрысь поўпіцу, не перакінуць вайкала кам. Як быў Ваўком, так і застаносі Ваўком. Пэўна, я тады крыху расчарараваў свою жанчыну, ну як не расчарараваў, дык здзіўіў. Яшчэ здзіўляю якіе на Вялікден, калі паказаваю вайкалав як пірага з мінусам лага Вялікдня. Пірог я захоўваю бліжанцы з-пад кавы. У ёміні куя яго! I блакітны ручнік з белым мэдэзведзянітам — у кут. Запалынічу і партабак... Я да іх вельмі прывык. Запалынічу большы з двох гады ў кішэні нашту. Як тут не прыпынусь? У пакет і ў кут. Мне трапа бас, каб адышынку ад рэчыза, падоранных Ліліт. Адышынкі, я не адрываючы пакета, выкіну ўсё на сметнік, далібог выкіну... Выкідаю.

П'ятніца
«Кажа Бог: няхай утворає вад
гадау, душу жывую, і птушкі няха-
лётайць над зямлёю на небе.
Стварае Бог рыб вялікіх, гадаў
птушак паводле роду их. Бачыць

*Бог, што гэта добра. Бласлаўляе іх Бог, кажучы: пладзіцеся і памна-
жайцеся, і напаўняйце воды ў моры, і птушкі няхай множацца на зямлі. Быў вечар, і была раніца да-
дзень пятны.*

над усім жывёлам і гадамі. Робіца так. Бачыць Бог: ёсё, што робіца, — добра. Быў вечар, была раніца: дзень шосты». Столькі не завучу. Трэба будзе паўтараць на наступным тыдні.

Фатаздымак... Набліжаюся да таго ўзросту, калі съмерць раўнаплеткай перастае зъдзіўліця. Як ціпер зусім не зъдзіўляе съмерць бацькоў маіх аднагодкаў. Успрымань съходзі блізкіх людзей стаічна яшчэ не наўчуцься. Увесі чакаеца, што таго ці іншы чалавек замала пажыў і шмат не дараў. А ўёс таму, што я ўспрымаю чалавека праз зробленас ім. І сібя я меране каляндранімі гадамі, а напісанымі да выдаценійнікі, да памагомі дзечым ды сваякам, рознымі матэрыйальнымі каштоўнасцямі, а варты мерацца сібе каканьнікамі. Ціпер каканьня ў мене ніяма. Ці будзе новас? Ни ведаю. У мене ёсьць адзін фатаздымак, дзе я стаю зі Ліліт, а побач прыляпіўся бяздарны паэт. Я падпаливаю аблічча паэта. Ён таленавіта згарае. Яшчэ больш таленавіты заўгараны вывіы Ліліт і мене. Поне у попелніці.

Нядзеля

«Так паўстае неба, і зямля, і ўсё войска жывое. Сканчае Бог да сёмага дня справы Свае, якія творыць. Бласлаўляе Бог сёмы дзень і асьвячачаю, і адпачывае ў дзень сёмы да дзеяй Сваіх, якія Бог творыць і стварае».

Прасыціна... Жанчына вяртасенца. Тэлефану раз, другі, на трэці я адказаю. Гаворым, маўчым, гаворым, сустракаемся. Нашу яе на руках. Усё аднайшлецца, ёсць вяртасенца на колы свае. Каҳаюся з жанчынаю. Спачатку мы юздзім печыва і п'ём гарбату, а потым любімсы. Два разы я каҳаюся з жанчынаю на нашай прасыціне, выхойдзіць дзень нахтыньяльнага і жыццеваральнага быцця.

Менск, снежань 2004

**АДАМ ГЛЁБУС –
літаратар, выдавець,
мастак. Жыве ў
Менску.**

ЗДЫМКІ ГОДУ

Рыцарскія фэсты сталі часткай беларускай рэчаіснасьці. Жнівень Фэст у Наваградку.

Юлія Несьцярэнка
ўзяла залаты
алімпійскі мэдаль у
бегу на элітнай
дыстанцыі — 100 м

**Натальля Машэрава
адмовілася ўдзельніцаць у
парламенцікіх выбараах.**

Настаўніца ангельскай

Леанід Марацоў

Настаўніца ангельскай мовы Ася Іосіфаўна прыняліжала ў школу на таксі. Зайсёды! На таксі вярталася і дадому. Гроши, якія яна траціла за праезд на работу і з работы, і яе зарплата былі прыблізна сумішерныя, але гэта настаўніца ангельскай ня надта турбавала. Яе муз, кандыдат науку і заслужаны вынаходнік СССР, працаўваў капі на ўты, дык у дзівье змены дакладна, і Ася Іосіфаўна магла дазволіць сабе гэтую раскошу.

Перадвыпушкую 9 «Б» яна прыняла прыблізіцца з таким запасам ведаў: найлепшыя маглі палічыць пангельскую да дванаццаці з акцэнтам на мяккіх яснасці сказак, якія цвіпер гадзіна і якую частку сучыні здаймае Soviet Union, дзяржава рабочых і селян, апора міру і демакратыі ва ўсім съвеце (чаму менавіта гэтую тэму ўбіў вучнимі залівамі). Такім чынам, што змыніліся за гэтыя гады, яны зразумелі якраз на дзяявіцай; найгоршыя — два другагодзінкі, Дрыжд і Сыяяпурка, — ня ведалі пангельскую ні слова. Але, говорачы так, Санька трохі палку перагнёт. Адно слова яны ўсё-такі ведалі, на- ват два — *fuck you!*

З гэтых бойкіх слоў і павінна было пачацца класнае жыццё Асі Іосіфаўны. Павінна было — ды не началася. Калі гэтая прыгожая, з шыкоўнаю фыгурай і элегантнай постаццю жанчына ў крэманым, з серабрыстай аблімоўкай касцільне, зашыла ў клясу, Саньку адразу ж стукнула ў галаву: шкада я! Месцы два, можа, і пратрымаеца — маладая ж, энэргічна, поўная сіл.

Ася Іосіфаўна пратрымалася да выпускнога вечара, на што анік не спадзіваліся два зухі-другагодзінкі. Англічанка зяляла 9 «Б» хард-рокам. Такога ўдару пад дых ніхто не ча- каў. Зашыла на першыя сучыні ўзрок з невільчікім чамаданчикам, чым вельмі ўсіх зацікавіла. Гэтым сваім чамаданчикам яна і зблытала карты другагодзінкам, якія рыхтавалі ёй свою сустречу. Дрыжду — прыдурку, істоці без элемэнтарных паняццяў або прыстойнасці, сумленасці і гонані, які мог так «заазоніць»

ЛЕАНІД МАРАЦОЎ —
літаратур. Аўтар дэведніка
«Рэпрэсаваныя грамадзкія і
культурныя дзеячы Беларусі.
1794—1991.

клясу, што хоць уцякай, і боўдзілу з брудна-шэрло фізіяй да жоўтымі ад курэніні зубамі і рукамі Сыяяпурка, вілкаму аматару патрніраваць кулакі на малодыхах ды слабейшых і па-іншаму бязыльваму перад дужэйшымі, што маглі паста- яць за сябе.

Сказаўшы звычайнае *«Morning»*, Ася Іосіфаўна пастаўіла на стол чамаданчик, адчыніла.

— Ды гэта ж праігравальнік!

Прапусціўшы міма вушай зьдзіў- ленівую вучняй, яна выняла з каляро- вага пакету з рэжымай элігантнай джинсавай фірмы «Опек» альбом *«Led Zeppelin»* са знакамітай *«Im- migrant song»* (*«Песьня імігранта»*) і пастаўіла дыск на праігравальнік. Пасыня невялікай паўзы ў кабінеті, нібы гром з малаңкаю, уварваша Плант і — застагаўшы, загаласіў аб іншчансі, бядзянкай долі інша- земіца, быццам схапіў клясу за горла — усіх і дразу:

On we sweep with threshing oar,
Our only goal will be the western shore¹.

Добра яшчэ, што вучні 9 «Б» тады ня ведалі перакладу. Ды ня толькі яны. Бы нішто сабе мэта, ды яшчэ і запаветная!

Следам у *«Friends»* (*«Сябры»*) не на- дала апамятацца Пэйджава гітара. Прапраўлася, уездаў ў душу і давай- яе вярэдзіць, ірвач на кавалкі:

Bright light almost blinding, black night
still there shining,
I can't stop, keep on climbing, looking for...².

Непараўнальная і непераймаль- ная, што стала кляськай блізу *«Since I've been loving you»* (*«Таму, што какаю»*) увяля *«Усіх у транс. Кляса скамяяла, нібы прысуджана да пакарання съмерцю.*

...How I love you, darling...
Since I've been loving you, I'm about to
lose my worried mind...
Said I've been crying, my tears fell like rain,
Don't you hear, don't you hear them falling,
Don't you hear, don't you hear them falling³.

Дабіла ўсіх маркотная *«Tange- rine»* (*«Мандарын»*):

I was her love, she was my queen,
And now a thousand years between...⁴.

i завадная, зайсёды вясёлая *«Bong-Y-Aur Stomp»* (і як яе перакласці?):

Well if the sun shines so bright, or on
way it's darkest night

The road we choose is always right, so
fine...⁵

Усе быў ашаломлены. Па-праша- ша, *«жыўцом»*, з пласцінкі, гук быў непараўнальнымі з тым пашор- гаваным і парыўваним, якое ўдава- вала вылавіць з прыёмніка, гато- вага захлынуцца пад гул і вышыцё глушылак. Плант нібы жывы пау- ставаў перад вачымі. Стаяў і гіппатизаваў, загадаў, рабіў з намі ўсё, што хацей. Сказаў бы ён: *«Зам- рыце!»* — і ўсё замерлі, сказаў бы: *«Памрыце!»* — і ўсё памерлі б. Па- другое, так адкрыта — ды яшчэ ў школі! — слыхаў забароненых лідэрў хард-року *«Led Zeppelin»*. Здавалася, зараз уварваша міліція, губісты салдаты — што хашч? — і ўсіх арыштуюць. Усіх!

Калі скончылася пласцінка, вучні з палёткай ўздыхнулі: можна было перавесьці дух пасыля такої нечаканай атакі. Ажы, павесілі і два «факалашчыкі»: хутка ўрок скончыца, а яны новую настаўніцу хулигіі паважалі і сеё-тое ведалі з *«Led Zeppelin»*.

Але ім ня шынціла і далей. Англічанка моўкі раздала вучним аркушы з тэкстамі ўзгадніўшымі: *«Since I've been loving you»*, растлумачыўшы, што гэта і ёсць іхнега хатыні заданні — вывучыць слоўнік і падаць на дзвінку.

Дрыжд і Сыяяпурка ачукаліся толькі тады, калі за настаўніцай плаўна зачынілася дверы. Скрыўлі вусны, каб выдаць свой камінтар на такі выбыркі англічанкі, яны ўжо гатавы былі адкрыць рты, ды туут у кабінэт увайшоў дыркітар.

— Дзяяўтва *«By»*, прашу ўвагі. У якось эксперыменту я дазволіў новай настаўніцы дань вам паслу- хаваць, як ангельская мова гучыць з вусні ўсіх амнінгераў. Але толькі што мне далажылі, што ў клясе ад- бываўся ледзя на цэль кансерв чужой на маходзіцай музыкі. Гэта прауда?

Усе маўчали.

— Ды пайшла яна... — па-зымі- наю, неяк у падлію прашыпнёў

Дрыжд, але дыркітар пачаў ѹго. Пачаў і супакоўкі. Ен лічыў, што ў школынікай ня можа быць сяброў- скіх адносін з пілагамі. Гэты зна- чыць, настаўнікі павінны трымача на пэўнай дыстанцыі ад вучняў, на- ват наганіць на іх страх. Фразу, кінутую двоечнікам, ён зразумець па- свайму: не спадабалася вучним но- вавай настаўніцы — ну і хай. Настаў- ник павінен вучыць, а не падабаца.

Праз два дні да наступнага ўрока ангельскай мовы кляса падрыхтава- лася як мас быць. Дый зададзеную на дом рэч *«Led Zeppelin»* uses ціпер успрымала па-іншаму. Мэлдэйда — добра, але калі ведаеш, пра што ссыяваешца... *«Since I've been loving you»*, Гім абоўш to lose my worried mind...» Каханыне даводзіць мяне да вар'яцтва... Гэта табе на жартачкі!

Толькі двое на вувучылі тэксту — Дрыжд і Сыяяпурка. Але для іх гэта было не ў навінку. Незвычайнім было іншае: драгоднікі не прыйшлі на ўрок. Пасаромеліся ці што? Дасюль і падабалася, не зва- жаючы на двойкі і адзінкі, хадзіць у школу. У ёй яны адчувалі сябе каралімі, сяды-тады зрывалічно заслона зьмініца на малодыхах. А тут ніянейчай пабагліся паказацца недарэкамі і дурніямі, спалохаліся заданні маладое настаўніцы. Бы нават дваровыя, старшыні за іх хулигіі паважалі і сеё-тое ведалі з *«Led Zeppelin»*.

Калі на разытванні загучала пранізывальная *«Since I've been loving you»*, Санька, ужо трох захмеліўшыся ад мадлайскага *«Вішнёўага»*, асьмеліўся запрасіць любімую настаўніцу на танец. П'янкі пах яе духоў, блізкасць прыгожага і добрага твару, адчуванні праць вопрат- ку яе пышных грудзей ледзь не ўскружылі яму галаву. На шчасце, скончылася мэлдэйда, і ён не паспі- неў пачалаваць настаўніцу, на што ўжо быў рагшыўся.

Муж Асі Іосіфаўны, усымешлівы рухавы дабрак з клясычна, як у большай часткі вынаходніку, капою чорных валасоў, на разытванні паліяпа Саньку па плачы і сказаў:

— Съмель ты хлопец, нават за- надта, далёка пойдзеш. — І дадаў, бы ўдакладніў: — Калі асьцярожны будзеш.

Наконт *«далёка»* вынаходнік аказаўся празарліцам. А наконт усяго астатніяго...

Праз шмат гадоў пасыля ўсім вушы і прымусіла павініцца да таго, што яго сказаў. Бамбіза Сыяяпурка спачатку разгубіўся, ды, апамятаўшыся, кінуўся да ніжэйшага за яго на галаву Валерку біцца — барабаніць свой падмочны аўтарытэт. Але — дарэмна! Справа і зъвела ад Валеркі і ззаду за Сыяяпуркам як па камандзе сталі іншыя хлопцы. Яшчэ две не дали вибрацца з-пры дыркі. Адзін супроч чатырох — Сыяяпурка ў тыхіх варунках здрэзіў. Мала таго — неяк адуразу зъвяць і пасыля паўзімі прамяшыў несвайм голасам:

— Пусыцце... паку-курыць...

Пусыціе? Пакукурыць? Глядзі- ты, новае слова прыдумаў! Ідзі! Трущи органы. Дыхай ядам, грам- жанка забівае.

З таго часу і перастала кляса ба- яцца другагодзінкі. А хутка і зусім пазбавілася ад іх.

А началася ўсё з Асі Іосіфаўны і рокером з *«Led Zeppelin»*. Нездарма, відаць, стапі яны кляськыны пры- жыцці.

Але гэта яшчэ не канец гісторыі.

У красавіку 19... Ася Іосіфаўна ад'яжджала на зямлю запаветную. Нямала стравішчы грошы за зда- дзенныя авіябліты, яна ўсё ж застасяла са сваімі выпускнікамі да кан-

цягаўшы ўсімі

— Help me... Heart... Tablets in a breast pocket...⁶

Праз три тыдні, толькі-толькі вырвалаўшыся з бальніцы, а разам з тым і з учэлістых руک яўлікасці съмерці. Санька заішоў у цэнтральны мячэт Дубаю і аддай належнае здаробу рабы Божай Асі Іосіфаўны Шаглячык, сваёй настаўніцы, першаму каханыні і звочнай выра- тавальніцы. У арабскіх мячэці ён зычыў шчасція і дойгіх гадоў жыцця яўрэйскай прыгожуні.

Санька ня ведаў, што тая, з касціцтва рукою, якая ўжо спрадавала дакрануцца да яго, зноў па- глядзела ў ягоні бок.

¹ Пад стукат вёслай мы мкнём да запа- ветнай маты — берага Захаду. (авт.)
² То слепіць яркае сяяцце, то цьма-

нісьцерна ружа вочы,

Ды я спыніцца не магу, я ўсё

узыбіраюся ѹ шукao... (авт.)

³ Ты ня ведаеш, як я какаю ѿбре, дарагая...

Каханыне даводзіць мяне да вар'яцтва,

Я плачу, і сълзы мae капаюць,

нібы кроплі дажджу.

Няўжо ты ня чуеш эгэтага дажджу?

Няўжо ты ня чуеш эгэтага плачу? (авт.)

⁴ Я быў яе каралём, яна — май

карапалей,

Але цяпер паміж намі —

тысячагодзідзі... (авт.)

⁵ Яркае сонца і памятнае цэнтра

чакаючы нас у дарозе...

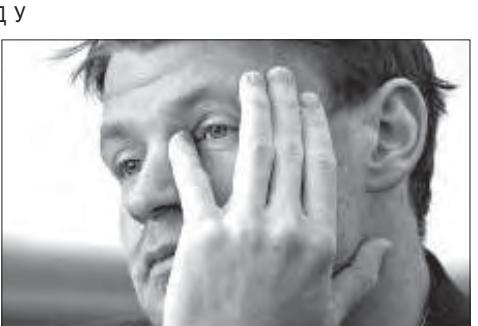
Але выбраны шлях — правільны...

(авт.)

⁶ Дапамажыце... Сэрца... Таблеткі ў на-

груднай кішэні... (авт.)

З ДЫМКІ ГОДУ

Беларускія тэнісісты дайшли да паўфінала Кубку Дэвіса. На здымку — Уладзімер Ваўчоў пасыля разгрому расейскай зборнай.

Бел-чырвона-белая сцягі над будынкамі на нацыянальныя святы — звыклая звязка для Менску.

Жыцьцё паводле Брэга

Кастусь Травень

Рана ці позна, хоча чалавек ці на хоча, а будзе вымушаны пачаць жыць паводле Брэга, Амосава, Мантыняка, іштага Гагулан. А гэта зна- чысь, каб жыць далей і назіраць вір- чыцьця, ён, гэты чалавек, павінен перастаць есці.

Калі быць дакладным, то ў сап- раздасці спачатку ён павінен кінуць паліць, затым піць гарэлку, каняк, віскі, самагону, «Сандаца- дары» і прыому розных «Агамада- ры» і партвэйнаў. Вы помніце дзіўны партвэй, пад назвай «Тры ся- мёркі? Калі вы помніце гэны дзві- восны напой, то можна съмела за- значыць, што ваша жыцьць, друже, не пратала дарма. Колкі дзвісных імгненняў вы перажылі, спажываю- чысь гэтыя чароўныя ікстэр, колкі ўзынёслых мрой, летуценчыя пра- неслася ў вашым уяўленні за гады вясіна ващага жыцьця.

Мой знамёны доктар, да якога я звязнёруся, адчуваю сябе кепска пасыла бурлівую практычную гадоў, паслухаў грукат майго сэрца, паглядзеў мутны спулі, што я прынёс у слоўку з-пад мянізы, дубт гля- даўшы твой май язик, мерай піск, мацай, кратай органы, паглядзеў у розных месцы, дзвіркі, адтуліні і нарэшце зверзіў.

— Хочаш жыць, Мікола, — пера- стаць жэртві.

Пакольку паводле ягоных рэка- мэнданцый ранея ўжо кінуць паліць, а затым перастаць і выпіваць і пасыла ўсяго ётага ўсё яшчэ заставаўся жыць, то і гэта незвычайная парада прымуса мяне яго паслухацца.

— Месяц на еж, а праз месяц прыдзеш за мяне, там пабачым, — прамовіў мой знамёны доктар Лівон і, круніцьшыся на крэсле-круцілі да камптара, даў нынца ў віртуаль-

ную рчацінасць.

З наступнага дня я фактычна пера- стаць есці, бо туго траву, розныя на- поі, горадніны і садавіну, архі і семкі сапраўдныя мужчына ежай прызнаць не можа. Пасыя першых дзён неіздыння я алчу лёгкіе нара- стаючыя кружыны ў рчацінасці. Асяроддзе начало размывацца. Звыклая рчацінасць плыла ў маіх вачах лёгкім хісткім туманам. Розныя маленікі і вялікія думкі, нават глобальная стратэгічная дзяржаў- ная меркаваніны і распрацоўкі, на- конец яхават хацеў па электрон- най пошце звязніца да Ягонага правасходзіцельства пана Прэзыдэн- та, каб дамагаміч яму ѿ кіраванні дзяржаўавай, — дык вось, гэны думкі і меркаваніны спылі некуды ўбок і больш не турбаліт мяне.

Алдзіна думка аб ядзе цяпер ся- дзяліла ў майі галаве, як жалезні трактар у дрыгве, і не было анікай магчымасці ад яе выратавацца. Мары аз розных любімых мной у жыцьці спраўах узынікалі ў майі галаве штохвіліна. Я мроў аб смажаным на патыліні скрылі мяса з сальцам, яко падсмажаўша з абудовы, бакоў так, што паміж думкамі застасцца тая дзівоная пекная сква- ракча, якая так чароўна раастае ў твайн роце, і абы цыбульцы, смажаны разам са скрылікамі мяска, і абы бульбазам у вялікім рондалі, і абы цэльм слупа пары, якая ўносяцца да стога. А кашвана капустачка з журавінамі, і ўсё гэта пад чарапчукамі, якія звязка пачаў пазіральці на сваіх закліятых асабістых ворагаў. Гэта пачуццё неяк нечакана зуянялося аднекулынуты мяніне і заняло пачынаючыя месца ў майі сльвя- домасці. У канцы другога тыдня я ператварыўся ў двухногага ваўка, небяспечнага для ўсіх, то мей- нікай дачыненне да схілы. Хоць знамёны, сибры і блізкія ў аліні голас цвердзілі аб дзівосным мала- дзеніні майго аблічча, ніхто на ве-

ў кіпені съвежых шчупачкоў з лі- німі, то выхадзіць такая юха, такая юха, якую затым можна сёрбашы драўлянымі лыжкамі, а можна піць малянкоўскімі шклянчакамі ды пад лусту смажанага мяска, ды пад жыт- нёвую... ба-ба-ба... «Я люблю цібэ, жызнь, і надзеюся, што гэта ўзаем- на...»

Сучасная яда таксама мроілася ў мене ўваччу...

У канцы тыдня, выпіўшы травя- нога напою і засёўшы жменія семак з паловай шклянкі лімоннага соку, я

- Скажы ты, стары пярдун,
- навошта ты мяне пазбаві
- ілюзій наконт чалавецтва?

перамяшчаўся па ашарах існаванія — зяўляліся вялікім цяжкасцю. Калі я праходзіў у двары калі кантэйнера са съмеццем, мой абвостраны нюх сядр мноства съмрдзючых пахаў вылучыўшы дзвісны пах віндханскім скумбрый, падкісленага чорнага хлеба, непараўнаны да магутнага — аж вапіў з ног — паах мянізу, грудзінкі, сиры і кілбасы. Гэтыя пахі прымусілі мяне насліпу амаль на карачках альсіці з съметніцы на бісцічнай адлегласці.

На сваіх родных, калег па працы, знамёны і незнамёны людзей, што ўесь час жэрлі розных смачных стравы, якія звязка пачаў пазіральці на сваіх закліятых асабістых ворагаў. Гэта пачуццё неяк нечакана зуянялося аднекулынуты мяніне і заняло пачынаючыя месца ў майі сльвя- домасці. У канцы другога тыдня я ператварыўся ў двухногага ваўка, небяспечнага для ўсіх, то мей- нікай дачыненне да схілы. Хоць знамёны, сибры і блізкія ў аліні голас цвердзілі аб дзівосным мала- дзеніні майго аблічча, ніхто на ве-

даў, што пад гэтым абліччам гаду- ецца драпежнік.

Прадуктовыя крамы сталі для мяне тэртыторыямі, да якіх я на магав наблізіцца. Я ўбачыў раптам, што горад перанасцяны харчовымі прыдрысьвествамі — крамамі, шапкі-камі, кавярнямі, дзе людзі толькі і рабілі, што купілі, елі, жавалі, церабілі, жэрлі ежу. Горад быў пера- гружаны жэрлі і людзімі, якія елі і жэрлі. Разумовав жыцьцё займала мізэрныя прамежкі часу паміж ядзь- бой, гатаваннем строў, транспар- цірскую харчу, вырошчаннем усяго таго, з чаго гатавалася яда, — усіх гэтых смяяў і емі. І яшчэ рча- сніцы была насічана разомавімі аж ядзьбэ — хто, дзе, калі, учора ці сёны, у Менску ці ў Смаленску, што і какі ёў ісъы.

На трэцім тыдні мяне істота канчак- кова начала ператварацца ў спайд- нага двухногага ваўка з усім зыві- камі і перакананнямі жыцьцёвай стратэгіі гэтых істот. Я пачаў чын- чыцьца хаваць сваё неўтаймоўнае і палкае імкненне да мэты, навучыў- ся лагодна ўсъміхніцца, хаваць дра- пежнікі бліск вачій, біць ветлівым. Усе людзі сталі ўсыведамляцца мной як «ны», якія супрацьстаяць майму аўтманістам асафістам «ко». Калі нехта пачыналі казаць аб духоўным, узыслесным, я нутры сябе ўсъміхні- ся і на верыў ніводаму слову сураз- моніка. Я разумеў, што гэта такі самы, але больш дасканалы і вытан- чаны двухногі вачыцьла.

За тыдзень да заканчыння тэрмі- ну я зайшоў да знамёнага доктара Лівона на кансультацыю. Проста так, бо ў ягоных парадах я ўжо на- меў патробы.

— Прывітаныне, Мікола, ты яшчэ на склікі ласти? Малайчына! — зідзілена закрычала ён, убачыўшы мяне.

— Скажы ты, стары пярдун, —

прамовіў я яму ў адказ, — навошта ты мяне пазбавіў ілюзіі наконт чалавецтва? Зынішчму веру ў ідолы, у асьвету, адукцыю, прагрэс, у хана- ныне, у сэнс існаванія, у асвяне- ні касмічнай працторы?..

— Приходзь праз тыдзень. Праз ты- дзень! Цыкл я яшчэ на скончаны, — мой знамёны Лівон ізноў крутніцца на крэсле-круцілі і даў ныр- ца ў віртуальнай камптарнай рэ- чацінасці.

Праз тыдзень я нарэшце закончыў цыкл і, сасіеўшы, ужо не пайшоў да Лівона, бо ператварыўся ў даска- налага і вытанчанага хівага двухно- гага драпежніка. Еха для мяне пера- стала быць асноўнай дамінантай жыцьця і страціла нада мной уладу.

Цяпер звыклым дас্বедчальным позіркам я пазнаю страваману — яны, як зойсёды, у большасці, і, як толькі мне патрабуна іхнях прыхиль- насці, ці апекаваны, ці нейкай пастанова, я не шкадую грошай, бо ведаю: яны ў палоне мамоны. І гэтага дастатковка для дасягнення лю- бых маіх драпежных мэтай.

Дарчы, знамёны інтэлектуал няды- ная вярніцца ў Штаты, дзе пра- ходзіў паскораныя курсы вывучэн- ния асноў дэмакратыі, лібралізму і свабоды, — дык вось, ён умацаваў май меркаваніне. З разгубленым і зьянгінкамі выглядзялі мяне ўсъміхніцай, я нутры сябе ўсъміхні- ся і на верыў ніводаму слову сураз- моніка. Я разумеў, што гэта такі самы, але больш дасканалы і вытан- чаны двухногі вачыцьла.

Быццам цік'ві, забіты ў скроні, апошнім часам адна думка турбуе мяне: пры эгіх апэтытах можна ж узрачыць.

— Прывітаныне, Мікола, ты яшчэ на склікі ласти? Малайчына! — зідзілена закрычала ён, убачыўшы мяне.

Мінск, 12.10.2004

Спэцыяліст па рамантыцы

Працяг са старонкі 7.

Белы, але з агнём у вачах, Гансала падстапіў да Алісі. Ей запатрабаваў праўніці рэвалюцыйную съвядо- масць. Дзіня загубіць усё атрада. Дзіся ўсіх, дзеля рэвалюціі тэрбіца ахвяраваць аднім. Дзіня траба пры- мусіць змоўкуну. Ён, Гансала, чы- таў пра такія выпадкі. Дзіня трэ... Ён не паспей Ѹагаварыць. Гітлер агрэў яго ззаду прыкладам па гала- ве, падхапіў пад пах амбіксаміца цэла і прывялі да чахлага балотнага дрозда. Хлопчык, які пад уражаньнем ад татавага ўчынку, раптам змоўкі, знойшоў нарадзіцца сасок і засмокі. Салдаты падхапілі ўсё бліжэй. Запанавала напружаная цынічнасць.

Калі яны ўжо амаль прайшлі, калі я ўжо хадзеў уздыхнуць з палёгкай,

цы за мной, і загрымей бой — а куды было падледзіц? Сама ціка- вала, што гэты самы дзікі і недарэн- чыцай, аказаўся і самым кароткім.

Ашаломленыя раптоўнымі нападамі, салдаты нават не пасыпелі расхапацца сваёю зброю. Мы ўзлігі большасць з іх на палон, і адзінам пан- рэненым з нашага боку аказаўся я — іх камандзір пасыпец пальничу ў мяне, перш чым яго самога падст- рэлі.

Мы вярнуліся трохі назад, у горад, калі здацься ўсіх палонных, а потым ужо пасыпаха праўдзілі Алісі да месца.

— А што ж Гансала? — глядзячы на мяне па-нарадкі краем бакала, съпыта- ла Марыя.

— А што Гансала? Прасаю леб- дзізідную песьню ў балоце ён над- рукаваў вялікі артыкул, пасыя чаго кіраўніцтва яго ўзнагародзіла.

Я прыкладаў усе магчымыя нама- ганыні, каб яго забралі ад нас на павышэнне — зі мяне было цалкам досыць і рэвалюцыйнага хана- нына, і рэвалюцыйных песьні, дый, шчырая, і самой рэвалюціі. Хутка, дарчы, мы даціснілі ўрэд, і партызанская вайна скончылася. На памяць пра сяя гадоў у мяне засталіся шнапы ад таго раненія. Час ад часу рана ные — і я ўспамі- на нашага камісаро і яго тэроры-

зякай гандлюю паперай. І што выпа- рваліся яна сюды, на другі бок съвету, да пірамід зынкільных агтэ- каў, бі адчула, што губляе сэнс жыцьця.

І вось ціпэр мы сядзелі на беразе ажынью, які моцна бухаў калі нашых ног, і да ал’едзу заставалася тры дні. Я глядзеў на Марыю, маўклівую спадарожніцу, і думаў пра ручнікі адзіноты, палотнішкі туті, якія зноў закрылоць месці сялізло, плянтацыі камісаў, бана- наў, калі яна адліці на свой бок Зэмлі. Я чуў шпагу ветру адзіноты ў зарас- ніку цукровага трэснагу, і тут доўгі ценъ уладаў на мяне. Відома ж, гэта быў ён! Бегчы не было куды. І калі Гансала міне не пазнаў, я зрабіў тое, што даўно ўжо хадеў, — пры- цынгуну да сябе Марыю і моцна па- цалаваў.

— Любую ўсё пакрывае, усюму ве- рыць, на ўсё спадзявецца, ўсё пера- носіць, — сказаў я, калі, даликатна кашляніўшы, Гансала прадэфіля- вай міма. — Любую ніколі не мінеч- ца, хана і працоўты спыніцца, і мовы змоўкуну, і веды скасыцца. І калі Марыя аddyтава ў Беларусь, то любую ляціць за ёю сълемад. Але, можа, Марыя застанецца са мной у Эквадоры?

Марыя нічога не адказала, але яе вілікія чорныя вочы съвяцілі ў месцавым калядным съвяте.

НАТАЛЬЯ БАБИНА — літаратурка.
Нарадзілася ў Заказанцы
(Берасцейшчына). Жыве ў Менску.
Сталая аўтарка «НН» і часопісу
«Arche».

Калядны падарунак з дубнячку

О.Генры

Завязка гэтай гісторыі гадавалася давацца гадоў.

I, у разшце рэшт, была гэтага вартая.

Каб ты жыў міль за пяцьдзясят да Заходняга Ранча, ты бы чуў пра яе. У яе быў адвалад спадар чорных, як смоль, валасоў, пары дужа шчырых вачий глыбокага карычневага колеру ды сімех, што зышнёў між прэрыяў, бы таемная ручайніка. Яе кликалі Разтыт Макмалэн, і яна была дачкай старога Макмалэна з Заходняга Авечага Ранча.

Два залётнікі прыядждалі туды на рудых даращаватых конях, дакладней, на прыбранных ды пакусаных быхамах, каніках. Аднаго кликалі Мэдышан Лэйн, другога — Малы Фрыё, але тады яго так ня звалі, бо ён яшчэ не зарабіў быў славы пэўнага гатунку. Яго прости кликалі Джонам Макроем.

На варта лічыць, што колькасць годных прыхыльнікаў Разтыты абліжоўвалася гэтымі днём. З тузін канаўкай грызлі ццглі ля даўгое канавізі Заходняга Ранча. Авечкі, што не належалі да чарыда Діна Макмалэна, пасыпілі ў гэтых саванах. На Разтыту заглядзілі аучыары ды каўбоі. Але з усіх залётнікіў найболыш прасунуліся Мэдышан Лэйн ды Джон Макрой, вось чаму варты ўпісаць іх у гісторыю.

Мэдышан Лэйн, малады фэрмэр з-пад Нууца, выйграў спадарніцтва. Ён і Разтыта пабраліся на Каляды. Узброяны, гарлапаністыя, літасылівія каубоі ды аучыары забылі на ўсе даўнія крываў і аўт'яднілі намаганні, каб адзначыць падзею.

Заходніе Ранчи скапалася адраготы ды грукату стрэльбаю, бліскому спражак ды вачэй, гучных каўбайскіх здравіцай.

У самы разгар вясельля завітаў Джон Макрой, апантаны рэўнасьцю.

— Я прынёс каляднага падарунка! — загарлаў ён, раптоўна звяйнуўшыся на парозе з колятам сарак пітагата каубоі руцю. Ужо тады Макрой меў рэпутацыю трапнага стралка.

Першай куля сьвіснула ля правага

вуха Мэдышана Лэйна. Руля стрэльбы пасунулася на цаплю, і куля падплілаў ды на ювесту, каб не аўчар Карсан, у якога спуск у мазгах часам змазваўся ды рамантаваўся. Стрэльбы вясленікай боталіся на цвіках уздоўж сініні, як алізника глечнісы. Але Карсан з вялікім спрытам скапіў сваю талерку з мясам да штурпнуў у Макроя. І спасаваў стрэл: другая куля зрэзала белыя пілесткі кветкі на два футы вышыні галавы Разтыты.

Госыці абірнупі сталы і кінуліся да стрэльбы. Забіваў жаніха ѹ на вяселы ўсё ж лічылася прайвай кепскага тону. Праз шэсць сэнтиметраў даўнашы куляў былі готовы вылецець у бок містэра Макроя.

— Наступнага разу я стрэлюшлю! — крикнуў Джоні. — А наступны раз настане! — і выскочыў з хаты.

Аўчар Карсан ірваваў працягнуць пачаты штурпнянем талерку подзывіг. Куля Макроя з цемры струпіліся яго.

Каубоі кінуліся съедам, гатовыя помесціць. Забойстваў аўчароў не заўжды папускаўся. Дый Карсан быў невінаваты. Ён на браў узделу ў падкрыхтоўкі шлубу і ніхто з прымутных ня чуў, каб ён гарлаў: «Калядны час у годзе раз».

Але адпомісці не ўдалося. Макрой скочыў на каня і з лаянкай зынкі у дубнячку.

Тае начынаўся Малы Фрыё.

Ён стаў «кепскім хлопцам» гэтай часткі штату. Грабуз ад місіс Макмалэн зрабіў яго небяспечным чалавекам. Калі салдаты перасьледавалі Джоні за Карсаном, ён забіў двух з іх ды распачаў жыцьцё ды-за-законам.

Малы Фрыё пудоўна страліў аўбядзіньяў рукамі. Забіўляўшы ў гарадах ды паселішчах, пачынаў сварку праз любую драбніцу, адстрэльваў свайгі чалавекі ды съмяячіў з шэрыфам. Ён быў такі халодны, такі жорсткі, такі шпаркі, такі не падобжу крываўскі, што лавілі яго вельмі міявы. Калі яго ў разшце рэшт застрэліў ледзь жывы ад страху аларуку бедаўніцы Мэксіканец, на сумленны Малога Фрыё было вясімнацца жыцьцё. Палову ён забіў падчас сумленных двубояў, дзе вынік залежаў ад хуткасці.

Другую палову — жорсткаў яй без назоў.

Шмат каляд баяў пра ягоную нахайнную мужнісць ды адвату. Ён быў адным з тых дэспэрада, на якіх арынаюцца пэрыяды велікадушнасці ѹ нават мяккасці. Кажын, ён на ведаў лігасці да ахвіраў свайго шапу. Але часам на Каляды добра дараўшы адзін аднаму, калі магчыма, дзеля тae кропелькі дабрыні, што засталася. Калі Малы Фрыё і зілзеўскій добры ўчынок, калі яго сэрца і стралінулася ад спадары, дык адбюлося гэта якраз на Калядах.

Той, хто спазнаў калянине, ніколі не павінен дыхаць водарам квейені ратамы, бо яна абуджае памяць да небяспечнасці мажы.

Аднаго сеньянскага дні — а зіма была ціплая, як веснавая паара,

— Малы Фрыё із спадарожнікам і харусінкам Мэксіканцам Фрэнсікам ехалі між квейені ратамы.

Малы кіраваў сваім мустанганам, наструпіўшысі ў сядле, задуменны ўзмрочны, воція яго драпежна прымрэжваліся. Насычаны салодкі пах дзяляў кудысці пад ягоны лёд ды

надыхадзіўшысі.

— Дзе была мая галава, Мэкс, — сказаў ён, расцігваючы слова, сваім звичайнім мяккім голасам.

— Я зусім забыўсі на свой калядны падарунак. Наступна начы прыеду ў застэрло Мэдышана Лэйна ў яго на ранчу. Ён звёсі мані дзячычыну. Разтыта пабралася б са мной, каб

Мэд із ўткнусі. Дзіўна, што я да гэтай пары ні згадваў пра сваё ачанье.

— Не кажы абы-чаго, Малы, — адгукнуўся Мэксіканец. — Ты сам

ведаеш, што не падстуپішся яй на

міло да ягонася хаты ў калядную

ноч. Я зайдуранаўшы Альзію, дык

ён кажа, Мэд будзе пільнаваць ранчу.

Памятаеш, як ты пастралай

веселінікай, як пагражай?

Мяркыш, Лэйн не цікве пэўнага містэра

Разтыты? Задурбу ты мне галаву сваім

гутаркамі, Малы.

— Я зібраўся, — спакойна пайтары Малы Фрыё, — адведаць на Каляды Мэдышана Лэйна, і варта

было гэта даўні зрабіць. Мэкс, уяві,

толькі за два тыдні ды тae стралінны

на вясельлі жарыў, што Разтыта

залежаў ад хуткасці.

— Я — як таго раней бачыў.

Аўчар Бэрклі, стары Мэдэйа сібра,

паліў на галерэі, калі паўзі ўсі

наструпіўшысі.

— Міс Лэйн, спадзяюся, селета

вы ўжо не байдзіцца Малога Фрыё?

— Ведаец, мы з Мэдышан

засыпіміся.

— Пабудзіцца на Калядах, —

— якіх я не ведаю.

— Але я не ведаю, че я

засыпіміся.

— Але я не ведаю, че я

Фатальная лічба

Уладзімір Лізіяні

Гэта вялікі, трохпавярховы будынак, які нагадвае касарму. На першым паверсе будынку — столовая, калпіца, клісы, спартыўная зала. Усе астатнія паверхі займаюць дартуары. Мэталічныя ложкі, пафарбаваныя ў белы колер, нібыта ў шпіталі, стаяць тут у адзін рад, прыпёршыя ўзголоўямі да сцяны; пад ложкамі — невялічкі чамаданы, у якіх можна захоўваць шкарпеткі, насоўкі й нават адзін-два слойкі з варэннем.

Кожны хлопчык мае свой нумар, які можна ўбачыць на кожнай рэчы, што яму належыць. У глянтарэйных крамах гэтым нумаркам можна набыць гатовыя — наштыя чыровымі ніткамі на палосках белай тканины, падзеленай на маленькія чатырохбочнікі. На кожным чатырохбочніку вышыты нумар — ад адзінкі да дзесяці. Чатырохбочнікі адзін з адным выразаюць і наштываюць — на капушулі, прасцыны, пальчаткі, майкі, шкарпеткі й трусы.

Адночы размеркаваны такім чынам: нумар застасацца ў памяці на ўёс жыцця. Каб на гэты нумар, зі цагам часу пазабываліся б і холад, і абмарожаныні, і адзінкі да дзесяці. Чатырохбочнікі адзін з адным выразаюць і наштываюць — на капушулі, прасцыны, пальчаткі, майкі, шкарпеткі й трусы.

Варта ўспомніць гэты нумар, як не-прыемны ўспамін, ці, хутчэй, мільённы непрыемны ўспамін усе разам нахілюнон на вас, бо, калі вы бачыце гэты нумар ці нават толькі чуюць, як яго вымаўляюць, вы адразу ж узүлеце сабе ўсе перажыць ў каледжы пакуты і, хая гаворка ідзе толькі пры адзін год, колькасць гэтых ўспамін застасацца велізарнай, там у супрацьлеглай часе, якім справа іх ў колькасці месяцаў, ці тыдняў, ці дзён, ці гадзін, а ў кожнай з тых хвілін, з якіх складаюцца трэцяя шысьцідзесят пяць дзён таго бяскоцца года.

Калі б гэта залежала ад мене, і натурылна, калі б я быў здольны прадбачыць, які цяжкай вагой гэты нумар пакладзеца на мае ўспаміны, я напруну выбраў бы сабе больш складаны нумар: 36, 42, 73 ці які іншы — толькі на той, што быў прызначаны мені і які быў менавіта 7.

Ён гняце мене. Ён зляўляеца да мене кожны дзень і, як толькі я сплюшчываю вони, зноў кідае мене ў каламутнае мора ўспамінай.

«До спаць, Вілі. Ужо сем дзянін», — гурчыць мне ў паўсусні мілы голас майі жонкі. Нават калі часам яна сьпіць раніцай больш, чым звычайна, ад сну насадрывае будзільнік. Гадзіна на ім нязменная — ўсё тая ж лічба. Таму кожную раніцу, нават улетку, першы мой рух — падыманы рук угору, уніз даляномі, каб убачыць, як і щыроко паразрасталіся на пальцах ранкі, пакинутыя пасыль абарожаныні.

Ніколі — ні раней, ні пасыль — не было ѿ мене такіх шматлікіх, балочых абарожаныні, як усіе майго знаходжаньняў у каледжы. Амаль усе пальцы на руці ўкрыліся вялікім болкім: указальні, сярэдні, безыменны і крыху ў меншай ступені — мезенец. Толькі вялікі пальц застаўся незакранутым. Раз у тыдзені прэфект* каледжу Дзанусі вадзіў мене да лекара — той назамаві мне на чатыры пальцы пякучую мазь і потым накладаў павязку. Каб на занітках было можна несці пісаць, я быў вымушаны пратыкаць ручку праць марлю. Праз пару дзён мазь высыхала, а бінт прыкладваліся да жывога мяса. Калі я зноў прыходзіў да лекара, ён шпарка, адным рухам, здзіўляў бінт. Разам з ім шматкомі адзінца скура, пра промчвалася крывіе, але я не павінен быў плакаць. Тады лекар мне казаў: «Вось

бачыш, як мы малайцом ды храбрацом!»

Да ўспамінаў пра лекара, які лячыў абмарожаныні, адразу ж далаўчыць ўспаміны пры іншага лекара: той прыпікаві ме лытку ў патыліцу пасыль таго, як сабака з каледжу па мінуцца. А нар, абвараўшы ланцуг, кінуўся на мяне й пакусаў. На гэты раз умішаўся рэктар: сабака мог быць шалёнім і я мог памерці.

А нар напаў на мяне зняніцу ў час дзённага адпачынку, калі мае іншыя сабры гулялі ў мяч. У той час як яны, пасыль гуліны вірнуўшыся ў клясы, збіраліся пацьцуркі урокі перад вічэрай, я з профектам Дзанусі ехалі ў горад да лекара. Я ўпершыню ехалі на аўтамабіль, і да мене гэта было супрацьўнікі падзейні. Натурылна, што я зусім забыў. З выгляду Андра быў тлуставаты, кульгавы на адну ногу, ніколі я съпел як выглены, амаль аблыслы. Ён насіў заўсёды адну і туго ю кашулю з шэрш флянэлі ў кветку. Яго дужкі грудzi нібыта падтрымліваліся парай чыровых шлеек, якія ўжо даўно прыпікаваны. Калі я адчукі пікунцы кантакт лекаў са скурай, спачатку на насе, а потым на патыліцу, я зароў як апантані, што заўсёды лепши чым праліваўць слёзы. Як толькі працэдура закончылася, лескар — іншы, які што па абмарожаныні, — мін сказаў: «Вось бачыш, як мы малайцом ды храбром!»

Калі мы з прэфектам выйшлі з амбуляторы на пляц, там было цёмна і бязлюдна. Толькі катадральны сабор быў крыху асветлены. Вялікі гадзіннік на яго фасадзе, пасярэдзіне, якраз пад разонам**, паказаў час — ці варта казаць які? — сэм гадзін вечару.

У мене ў вушах яшчэ гучуў голас Франчыскі, калі, ужо прачнічыўшася, я зноў дзялала ўспомні перажыткі абмарожаныні і якія двойчы ўкусіў сабака. Саскочыўшы з ложка, шпарка пабег пад душ, чысцыў зубы, галіўся, адцягніўшыса нарэшце сваю ўбагу на тое, як весела ўхілялася ў штосьці напівали на кухні Франчэска, гатуючы каўю.

І вось мы разам з станові — я глядзю на яе, яна на мяне, на маіх руках няма нікіх прымет абарожаныні, а што да сълодкіх іскраў на вакуарзі, то, нігледзячы на тое што за дзуйті гады нашага сусенага жыцця Франчэска вельмі дакладна вывучыла месца, яны ніколі не быў выяўлены.

І юстано з-за стала — я глядзю на ісці, яна міс кажа:

— Я ведала, што ты гэта забудзеш.

— Што забуду?

— Які сэнсія дэнз?

— Чацьвер.

— Месяця які дэнз?

Глядзку на каландран на сцяне. Чырвоным алоўкам на ім адзначана: надышні час плацьці на ваксіл. Зусім працападобна, што такое панірэджанне не надае добрага настрою, але яно нічога не варта ў паўрыйні з датай заканчыння тэрміну вексія — сёмы дзень месеца.

— Іду ў банк, бывай.

А тым часам бліжкі чатырохбочнікі з чыровымі лічбачкі, вышытыя на прасцынках, іншою пачынаюць скакаць у мене, чым звычайна. Толькі вялікі пальц застаўся незакранутым. Раз у тыдзені прэфект* каледжу Дзанусі вадзіў мене да лекара — той назамаві мне на чатыры пальцы пякучую мазь і потым накладаў павязку. Каб на занітках было можна несці пісаць, я быў вымушаны пратыкаць ручку праць марлю. Праз пару дзён мазь высыхала, а бінт прыкладваліся да жывога мяса. Калі я зноў прыходзіў да лекара, ён шпарка, адным рухам, здзіўляў бінт. Разам з ім шматкомі адзінца скура, пра промчвалася крывіе, але я не павінен быў плакаць. Тады лекар мне казаў: «Вось

альбо я, у адрозненіні ад усіх іншых маіх таварышаў па каледжы, кожны трымэстэр пратупваў сотні кілямэтраў пешшу, альбо гэты шавец, чалавек не сумлені, цыраваў мене чаравікі кардонам замест скury.

Але шавец на мене не быў несумлены. Ён быў вельмі зычлівы — яго расчулі і, у нейкім сэнсе, разбэсціў хлопец, у якога быў вялікай жарсы і які мог задаволіць яе толькі ў змове з шаўцом.

Шаўца звалі Андрэй. Нірэдка ў вольныя гадзіны я сядзеў калі я невялічкага зэдліка. З выгляду Андра быў тлуставаты, кульгавы на адну ногу, ніколі я съпел як выглены, амаль аблыслы. Ён насіў заўсёды адну і туго ю кашулю з шэрш флянэлі ў кветку. Яго дужкі грудzi нібыта падтрымліваліся парай чыровых шлеек, якія ўжо даўно прыпікаваны. Калі я адчукі пікунцы кантакт лекаў са скурай, спачатку на насе, а потым на патыліцу, я зароў як апантані, што заўсёды лепши чым праліваўць слёзы. Як толькі працэдура закончылася, лескар — іншы, які што па абмарожаныні, — мін скозаў: «Вось бачыш, як мы малайцом ды храбром!»

Большая частка маіх таварышаў паходзіла з сялянскіх сям'яў. Мы павінны быў выйсці з аўтамабіляў на каледжы стымлі і падрыхтаванымі да смінарый, гатовымі да сяйтарскай кар'еры — калі толькі гэтак жаданне не прападзе на падўорозе. Гарадзкім быў толькі я адзін. Магчымы, праз гэта Андрэй быў толькі я адзін. Магчымы, з пасырэдзіне, якою я пакінуўся з аўтамабіляў на падўорозе.

— Не туды ты трапіў, Вілі, — казаў ён мне.

— Табе месца ў Галівудзе.

З гэткім жа поспехам ён мог бы сказаць — на Рэйк'явіку ці Катхіавары: у той час мене быў ўсё роўна невядомы ўсё тая гарады.

Мы пасыравалі, бо мелі супольнае захапленыне — книгі.

Сама сабой зразумела, што я толькі пачынаў рабіцца чытам: пасыль Сальгара я толькі што перайшоў да твораў Вэйна, крху раней я адкрыў для сябе дзіў Трайзла, але яго творы ў каледжы чытаць не дазвалялі. Наведваць бібліятэку я маг колькі хацэй — сама назуўнасць кніг мене ўжо радавала, і з асалодай ад іскраў вакуарзі, то, нігледзячы на тое што за дзуйті гады нашага сусенага жыцця Франчэска вельмі дакладна вывучыла месца, яны ніколі не быў выяўлены.

Сама сабой зразумела, што я толькі пачынаў рабіцца чытам: пасыль Сальгара я толькі што перайшоў да твораў Вэйна, крху раней я адкрыў для сябе дзіў Трайзла, але яго творы ў каледжы чытаць не дазвалялі. Наведваць бібліятэку я маг колькі хацэй — сама назуўнасць кніг мене ўжо радавала, і з асалодай ад іскраў вакуарзі, то, нігледзячы на тое што за дзуйті гады нашага сусенага жыцця Франчэска вельмі дакладна вывучыла месца, яны ніколі не быў выяўлены.

Менавіта з таго часу я прызычыўся засынаць позні і прачынаўся цяжка і нехвотна. Вечарам, калі я трымай у руці сваю кнігу, сон зычайнай на ішоў да мене, але, калі ён усё ж мене адольваў, я ступіў як забіты і, здавалася, ніколі не прачнічыў.

Падсумаваўшы ўсе мае ўспаміны, можна искрава ўзвіць, якім было жыццё

зіпаджадаючы сумлені і рызыкнуць ператварыць увогуле шчырага хлопчыка ў аблудніка.

Урэчы я на толькі не пачаў хіляцца

ад кампаніі Марыё Тоса, а шукаў яе, каб

быць зацінутым на новую пастку і спа-

дзякочыся, што Марыё на мяне дамяе. Я

жадаў, каб мне прызначылі новыя пака-

рыны. Но бязь іх можна было сказаць

«забароненым» чытанням «Выйграйце».

Але Тос, мабыць, рагніў, што мне заха-

цялася як-небудзь адпомысцьць яму, і

сплукніць, што я яго паб'ю.

І ён стаўся яшчэ ў мене на спаціць пра

гэтым.

— Добра, куплю, калі дасі гроши.

— Грошы німа.

— У такі разе ніякіх батарэек.

— І ўсё ж батарэйка будзе.

— Якім чынам?

— Вельмі проста. Ты мене яе купляеш

за свае гроши, якія пакінешь у каштоўніце.

— Добра, куплю, калі дасі гроши.

— Грошы німа.

— Уважаюшы на пасыльку таткіні,

зіпаджадаючы ў мене ўсё ж мене адольваў.

— Ты ўсё ж мене адольваў.

Дзіўны лёс Ёгана Бартка

Эрых Мария
Ремарк

Ёган Барток — сълесар і бляхар — пражый ў жонкай толькі п'ять месяцей. Пасыля начала вайна. Яго адразу мабілізавалі і накіравалі ў аўстрыйскі гарнізон на мяжу. У дзень ал'езду ён парадкаваў спрабы: перадаваў невялічку крамку жонцы і калядніку. Нават удалося атрыманіць дзве замоны. Гэты заняло ўесь час да абеду; але супакавала думка, што ўсё будзе ўладкавана сама меней да Калядаў. Калі наступнуся вечар, Барток апрануў наўпінны касцім і пайшоў з жонкай да фатографа. Зібіраючыся, яны, спрацаваныя за дзень, пагадзіліся, што дурная гэта забава. Але вайна прымушала на многія рэчы зіруцца іначай. Фатограф прынес здымкі наступнай ранды да цягніка. Барток хацеў абрэзць фота сызыорыкам і піхнуць пад наўпінку кішэннага гадзінніка. Але картачкі былі большія, чым ён ча-каў. Тады Ёган зусім адрэзаў свой партрэт і пакінуў толькі жончын. Ціпер усё ўтойўлася.

Полк Бартка хутка выправілі на фронт. Наступненне началося зімой 1914-га і было адбіта ў жорсткім начным бое. Вораг зрабіў флянгавы наступ і адрезаў тры роты. Аточаныя баранілі юлы дзень і капітувалі, толькі калі скончыліся боепрыпасы. Сярод іх быў Барток. Палонныя прыбылі некалькі месяцаў у перасыльчым лягер. Барток турбаваўся цэлымі днімі. Яму так хацелася б ведаць, што з жонкай, ці ёні новыя замовы ў майстэрні, якія ціпнер мусілі прыносіць хоць якія грошы. Але в ўсім лягеры нікто не атрымліваў лістоў. Барток рабіў адзінство, што мог: сам пісаў дадому, раздзіў, даваў адрасы людзей, якім можа спатрэбіцца кананая агароджа ўсіх прыбліжанія. Прыкладна ў пачатку красавіка з палонных сабралі групу ў 1800 чалавек і перавілі на ўзбярэжжа. Барток і яго таварышы апынуліся сярод шчаслівцаў. Калі іх пагрузілі на параход, папаўлі чуткі, што павязыць у лягеры відходзіць. Пасыля некалькіх дзён шляху амаль ва ўсіх началася марская хвароба. Палонныя скліпілі ў цяжкай атмасфэры ўсімага труму і палілі, пакуль быць цыгарты. Толькі праз пару вузкіх ілюмінатараў можна было апікнуць вокам мора — так і пазіралі па чарзе. Вада была блакітнай і чистай, часам у ёй мілъглай белыя плаўнікі або цені вілізной рыбіны.

Канвойна паступова зрабіўся нядайманным. Палонныя гэта зауважылі і начали рыхтавацца да бунту. Адны высочаў, у якім памішканіні складаюць зброю, іншыя прыхоўвалі цішком нагелі, кавалкі канату і нажы. Адна начы адва-

жыліся. Тры бамбізы-унтэрэя вялі групу палонных, у якой быў і Барток, па каютным трапе. Раптам падканвойныя, быццам каты, кінуліся на атрапельных вартгуйкоў, якія не чакалі бунту. Імгненна пададычыліся лукі, і палонныя апнуліся наверсе, на палубе. Частку аховы разбройлі ў сyne, а рэшта мусіла зданца. Толькі капитан і два афіцэры занялі абарону і началі страліць. Трох палонных яны забілі з роўнавозрэй. Але калі паўстанцы ўсталявалі кулямёт, здаўся і цяжка параненія капитан.

Палонныя запатрабавалі прысьцяць у нэутральным порце. Яны былі добра ўзброенныя і месі правыні, а некаторыя і раней бывалі на моры. Былы карабельны афіцэр узяў камандаваныне на сябе. Кожны дзень займаліся шыхтавай падрыхтоўкай, а Барток вучыўся кулемётам. Новы капитан прыкінуў, што спатрэбіца тыдзень, каб дасягнуць наступнага порту. Але выйшылі іначай. На чацверты дзень над далягідам зявіўся шэры нізкі абрыс вясення карабля. На ўсіх парах ён ішоў наўзгадон. Палонныя не паспелі нават як сълед падрыхтавацца. Яны спадзяваліся пратымаца да наядходу ночы, а потым пад покрывам туману і цемры зінкніцу, але ні здолелі. У іх быў толькі кулямёт, бясцільны супраць крэйсерскае брані. За гадзіну бою шмат паўстанцаў палегла, астатнія вымушаныя былі ўзыняць белыя сцягі. Карабельны афіцэр астрапіўся, калі перша шлюпка падышла да борту. Капітан крэйсера абыходзіўся з палонными не як з салдатамі, а як з мяшэнікамі. Усіх іх завезлы ў нейкую шрафтную кампенію на высьле. Некаторых з зачынішчыкамі расстралялі, сярод іх Міхазэль Хорвата, сябра Бартка. Ён перадаў Бартку свой гадзіннік і партманэ. «Быў здароў, — Ёган, — сказаў ён і патіснуў на развівітнай руку. — Усё адно памру так ці інакш, усё роўна прыдзенца. Спадзяюся, ты выжывеш! Калі мама будзе яшчэ жывая, перадай ёй гэтую речы. Дамовіліся?»

Астатніх палонных звынаўцілі ў бунце. Кожны пяты атрымаў пашынціўцы тэрмін, а астатнія — па пятынаццаць гадоў прымусовых работ. Калі палічылі, Бартку пашанцавала: ён быў пятым.

«Пятнаццаць гадоў, — падумай Ёган у першы вечар, сцышыўшыся ў распаленім куце бляшнага барака. — Пятнаццаць гадоў. Цяпер мне трэбацца два. Тады мін будзе сорак сям». Ён выцігнуў з-пад вечка гадзінніка фота жонкі і дадоў разгледзіў. Потым прыгледзіўся галавой да съяні і паспрабаваў заснуць.

Прача была цяжкай, а клімат заўсім. Сто восемдзесят чалавек памерлі ў першы год. У другі — сто дзесяць. У чацверты Барток пасябраваў з Вільчакам, селянінам з Ба-

наты. На шосты год Барток яго пахаваў.

З сёмы год стація пярэдні зубы. На восьмы год дасведаўся, што вайне даўно ўжо канец. На дзесяты год азіз. На дзесяты збегла шаснаццаць чалавек, але пазней іх скапілі. На дванаццаць год ніхто ўжо не гаварыў пра бацькоўскі дом. Сымка звузіўся да памераў выспы, жыццё было пакутай і глыбокім сном, туга вычарпалася, боль прытуліўся, успаміны не мелі ўлады над бессоніцай уздымаліся, каб ісці на прану; вартгуйкі не зымніяліся, вялізны і поўныя ўлады; высокай глыбі тэмпіратура і адчай.

Калі глядзічык паведаміў, што яны вольныя, яму спачатку не павінны. Да апошняга дын думалі, што застапніца яшчэ на пяць гадоў, — так яны не маглі ўївіць, што значыць быць вольным. Уchorашні вязні самі сабралі свае нахітрыя мацнаткі і прамаршавалі ўніз па дарожке да порту. Барток яшчэ раз азірнуўся назад. Там, перед баракам, стаялі таварышы, якія атрымалі пашынціўцы тэрміні зыняволенія. Яны моўскі пазіралі ўслысле. Перад ад'ездам Барток пітаў у некаторых, ці не даслаць чаго з дому. «Закрытія лініі» — адказаў адзін і адышоў. Другі больш нічога не разумеў. Але першы, адышоўшы на пару кроку, крыйкнуў: «Мы таксама вернемся!» Іншыя не зварухнуліся. Яны так і стаялі, зблізельна, і пазіралі. Па дарожке да порту Барток выцігнуў гадзіннік. Фатадызмак быў на месцы, ён пажоўкі так, што нічога на ім нельга было разгледзець. Але Барток усё ж дастаў картачку і паспрабаваў успомніць. Ён так даўно не рабіў гэтага, што ад нічога не звязаўся.

На вілку зямлю ёган ехаў з пайрэшамі сваіх таварышаў. Яны цверда ведалі, што их радзіма ціпер налеш-

жала краіне, з якой раней ваявалі.

Зямля альшила па дамове — пакуту аб міры. Яны не разумелі гэтага, але загадзя зымріліся. Бо для іх за пятнаццаць гадоў зымріліся цэлы свет. Яны бачылі дамы, вуліцы, аўтамабілі, людзей, чулі знаёмых імёны, але ўсё было чужым. Гарады павялічыліся, рух пужаў, і цяжка было зразуміць, што адбываеца навокал. Усё ляцела вельмі хутка. Былы палонныя прызвычайліся толькі павоўна разважаць.

Нарышце Барток прыехаў у свой горад. Ён мусіў ісці паводні і аба-паціца на трасы — так трэсла яго калені ад хваливання. Крама была на тым самым месцы, але нікто не ведаў нічога пра жонку. Арэнда за апошнія дзесяць гадоў часта пераходзіла з рук у руки. Жонка, мусіць, даўно зехала. Барток шукавае пасыплюсь, што адбываеца навокал. Усё зірнуў упершы раз.

Ен накіраваўся туды. Там прыйшоў да нейкіх дзівярэй, да нейкай гасцініцы і запатрабаўся. І ніхто на змогу яму дапамагчы. Ёган стаў спутошаны, страціўшы надзею, ды хачеў ужо ал'яждыцца. Раптам узімка на ідяя. Барток і жонка пабраліся сем гадоў таму. Барток кінуў. Ціпер ён зразумеў, чаму не атрымаў ніводнага ліста, чаму на чуў нічога ад родным даме. Яны ўжо вырашылі, што ён загінуў. Павоўна Барток зірняўся па лесьвіцы і пазваніў. Пяцігадовы хлапчук адчыніў дзіверы. Потым падышла яго маці. Барток паглядзеў на яе, і, не паверніўшы, што гэта яна, спачатку ня мог вымавіць ні слова.

— Гэта я я, Ёган, — сказаў ён на-рэшце. — Ёган! — яна зрабіла крок назад і павалілася на фатэль. — Матка

Боска! — жонка начала плакаць. — Але мы атрымалі тады паведамленне... пасъвядчанне, што ты загінуў!

Яна выцігнула шуфляду і начала шукаць дрыготкімі рукамі паведамленне, быццам ад гэтага залежала яе жыццё.

— Добра, добра, пакінь гэта, — Барток белга акінў вока кухню. — Гэта тваё дзія? — спытаў ён. Жонка кінула. — У цябе ёсьць яшчэ дзесяц?

— Две...

— Так... Две, — паўтарыў ён эмханічна. Потым сеў на канапу і адлучана ўтрыўся ў нікуды.

— Што будзе ціпер, Ёган? — спыталі праз сълзы жонка. Барток зірнуў уверы.

Перад ім на нізкай камодзе ў затой рамачы стала фота. Гэта быў здымак, які яны разам зрабілі перад тым, як Ёган стаў салдатам. Барток зірніў фота з камоды і доўга разглядаў. Потым зноў зірнуў на сваю жонку. Ен вірко лоб.

— Пяць месцаў, ці я ня так?

— Так, Ёган.

— А ціпер? — Сем гадоў, — адказаў спакойна яна. Ён кінуў і ўзыніўся. Жонка абліяла яго. — Ты больш ні прыйдзеш?

— Не, — адказаў Барток і скапіў сваю кепкі.

— Застанься хаты на вячэр, — напрасіла яна. — Пакуль прыйдзе Алфред.

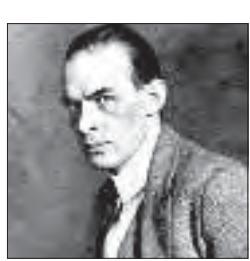
Ёган адмовіўся пакруціць галавой:

— Не, це, так будзе лепей. Табе трэба рабіць хатнія справы. Так будзе правільна.

Ёган Барток крыху пастаяў перад дамам. Потым пайшоў на вакзал і вярнуўся ў родны горад. Тут ён хадзеў знайсці працу і пачаць усё спачатку.

(1931)

З нямецкай мовы пераклаў
Рыцём Арашонак

ЭРИХ МАРІЯ РЭМАРК
(1898–1970) — клясык нямецкай і сусветнай літаратуры. Найбольшы поспех мелі яго творы, прысьвечаныя лёсам «згубленага пакаленія» і франціўкоў Першай сусветнай вайны.

To the Happy Few *

Даніла Жукоўскі

Трінаццаты гадоў незалежнасць. Здавалася б, ніяма лігчайшага: азірнущы і падсумаваць. Лезуць у галаву нейкія, прабачце, сасуды! Не, ня тое, што вы падумалі, — звычайна я абылікава, пра якіх чыведамляюць сёньня «СБ» чы да съпішацца камэнтаваць беларуская «Свабода». І паважаны Лёлік Ушкін памялецца, заличыўшы паўраданыне дзяржавы з гарлачом у разрад не-звычайніх, — нашмат меней новага пад сонцам. Яшчэ ў Дао Да Цзін напісаны: *крайна подобная да таинничага начинья; да яго нега да-ранца — хто сконці яго, губле.* Дзіўна, але нікто не спрабаваў пра-сачыць гэтую ситуацыю з гледзішча начинья.

За 13 год змвест памятку «незалежнасць» нагартулькі ўскладніўся, што відомася эсэ У.Арлова «Незалежнасць — гэта...» падаеца прыкладам афарыстычнае съцліласці і амаль античнага ляканізму. Калі, съледам за гэтым тэкстам, заставацца ў высокай сферы чыстых пажаданій, то сёньня гэтыя слова ўжываюцца прыхільнікі супрацьглы-лых праектаў беларускае будучыні. Яно не чужое никому, і таму сама па-са амаль нічога не значыць.

Калі ж паглядзең, што збудавана з гэтых пажаданій і куды вядзе той беларускі шлях... У агульных рысах незалежнасць напаткай лёс дэмократыі: увасабленыне не дараў-нувае прынцызы.

Гэтаму ёсьць аналігія на літара-турным полі. Беларускіх аўтараў не пакідае жаданыне напісаць пра славуны паўстанні XIX ст. Выпі да-волі дзіўны паўстанні ўёс адно за-стасенца за кадрам. Каракеўчі не да-пісвае эпапі, пачатай «Каласамі...», Петрашкевіч у «Рыцару свабоды» канцэнтруеца на супрацьстаянні постасці Каліноўска-

га і Мураёва ў абстрактнай прасторы дыялекту. Наварыч у «Літоўскім вакуку» тримаецца як мага далей ад падзеі надмістчавога масштабу, Рублеўская ў «Золаце забытых магі» щоды падмісце да пай-стансака закаваскі місткі. Нарыш-це, падзеі «Бацечкі Зіна» Франца Сіўку адно дзякларатыўна зымешчана ў адпаведны гістарычны перыяд — чытак можа інтараўваць гэтую повізь або дашуквака эзатэричных паралелей паміж эпідеміяй і аддзеламі расейскіх казакаў.

Паўстанні прыціваюць пісьменніцкую ўгару, але некаторыя бакі зывы застаюцца неспасыці-гальными. Гэты першы за ўсё крыніцы ўпэўненасць пай-стансаку ў рацыя-нальнасці ўласных дзеяній. І на-дзіва: ішлі на страту маёнткай, згубу кар'еры і жыцьцёвай перспэкты-ви дзіць — на страту жыцьця! — у змаганні супротивіцца іспаруальніцкага ворага. Баранілі не-штось вельмі для сбіе важнае, бо толькі ў гэтым выпадку апраўданы нагэтуткі адчынія ўчынкі. Толькі вось што? Паспрабуй адкажы...

Тэма каранёў паўстанні — тэма эліты, адной з функцый якое ёсьць клопат пра званыя адчыненныя рэчи. Дзяржаўны лад, права чалавека, пісцічарская спрадвідлівасць... Паўстанцы XIX ст. баранілі сваё пра-ва быць элітаю на сваёй зямлі.

Псыхалёгічна гэтася сацыяльнае групы сучаснаму беларусу зразу-мець надзвычай складана, а выка-заны у катэгорыях беларускае культуры — пагатоў. Новая (з XIX ст.) традыцыя шмат у чым прынцыпуа аптычэлітарна — мас, хучтч, ся-лянска-сацыялістична, піебайдзікія карані і савецкую гісторыю. З-пад пяtra беларуса на выйшла нічога пад-днага на «Пармскі манастыр». Стэндэя, і, калі гаварыць пра верх-ній ступені сацыяльнае лесьвіны, ягоны лёс па-ранейшаму, як ста-годзьзь таму, — чытак чужых апөведы пра маркіза да Барбузона, як мялія ў «Шляху з цэмпры» Янкі Маўра. Чытак як прыгожую казку

і не разумеи, што гэта хай сабе пе-ракручаны, але малонак з штодзён-нага жыцьця кожнага краіны, у тым ліку іхній уласнай.

Тое самае, што пра культурную традыцыю, можна сказаць — і гэ-так із большым націкам — пра сέньняшнію Беларусь: дзяржаву (палітычны рэжым і ідзялігічную дагматыку) і грамадства (штодзён-нае жыцьцё). Гэта вяртае нас да сумнага лёсу адчыненых памятаек.

Пра «незалежную Беларусь» да-лей згадваць на будзем, бо ёсьць аз-начаныні дэкларыціў: Распубліка Беларусь, і лёс слова «рэспубліка» ў гэтым словамазчынны пачвярджае інтуітывнае прадчуванне, што «нез-алежнасць» і «дэмакратыя» — не адзінства паяцрэлія. Коліс, больш за 13 год таму, здаенца, са Зянон Пазняком называў адзін са арты-кулай «Res publica». Старжытнае азначаныні аднаго з тыпau дзяржаў-нага ладу гучала ўзынёла, нарочы са словамі «свабода», «голоснасць» і «дэмакратыя». Сёньня гэта слова на першай стронцы супрацьфармі-цкага лексікону, на падвалінах афі-цынае інтэграцыйна-настальтчынае торыкі. Яно азначае толькі адну канкрэтную рэспубліку — нашу рэ-спубліку і ніякую іншую.

Калі ж гаварыць пра яе, гэтую «нашу» рэспубліку, то навідавоiku працэс, па-талстоўску кажучы, апрашчыненіе. Кілавыя падходы пашы-заствуацца блізгічнымі. Раней быў незадаволены, што партыя — адна. Ціпер, з падачы афіціёу, нарака-ца: «увогуле нашто яны патрэбны? Раней абіралі прадстаўнікі блёку камуністы і беспартыйных, сёньня — мучын, жанчын і моладь.

Моцна, вельмі моцна адчулуі апрашчыненіе пісменнікі. Яны быльш із маюць, тae ўзягі: з боку ўлады. «Творчую інтэлігентыю засту-пілі спартсмены», — крываціцца Б.Пятровіч і, магчыма, мае рацыйно. Но экзамін па фізкультуры ёсьць, а па беларускай літаратуре — няма.

Але наракаць на катэгасі ці штоўсці нівартва. Дакладней, нараканы таго кактту да праблемы эліты дачыненія ня маюць. Во-элі-йтак якія стварае ўлада, не ёсьць эліт. Справядлівы «вяршкі грамадзства» павінны хай не фармаваць, але дэйсція спрычыніцца да кіпталі-ванні ўлады. Натуральна, гаворым пра прынцып, у традыціях сп.Арлова: «Эліта — гэта калі ні ты дамагаешся ордзу, а ордэн дамагаешца ціб. Але ты адмайлюешся ад яго да часу, пакуль сяднісіна рэсейскай і беларускай на ТВ ня стануть 40 і 60.

Эліта — гэта калі і ўётка Дарата, што працуе прыбальшчыцай у дзіцячым садку, і вялікі начальнік Фёдар Іванавіч, твой сусед па пад-сэйзле, нераўнадушны да тваих словаў, надрукаваных ва ўчораши-ній газэце, хай нічога не зразумелі, але, як і настаўнік Флікс Даміні-кавіч, адзіны, які зразумеў, што ты ў той публікацыі напанісаваў, не рызыкуюць прызывацца, што твае думкі ім не падабаюцца».

І гэтае далей. Сярод адмоўных вынікаў трінаццаты год існавання незалежнасці Беларусі — таптаныне на месцы ў фармаваны эліты як паўночнай аўтавінай го-ласу. Улада ня мае годнага сураз-мойніка. Хто адмовіўся ад прапано-ванай дзяржавай кватэр? Ад вы-даныння сваіх твораў у дзяржавных (больш таго — холдынговых!) вы-даўшчыцца/выданьнях? Калі ў адмо-віўся, гэта прайшло незуважаным. Патрэбны ўмовы, якія нададуць

вагу пратэсту.

Нельга сказаць, каб элітабудаўніцтва ня мела падтрымкі з-за мяжою. Знакамітасці (Быкаў, Алексіевіч, Някляеў), апальныя палітыкі (Паз-няк, Шарпак) атрымалі магчы-масць жыць за мяжою. Пашырэ-лія Маркевіч і Мажэйка выдаюць свой «День». Друкуюцца кнігі, выдаюцца часопісы, ладзіцца сэмінары і канферэнцыі, раздаюцца, на-рэчы, знакамітая гранты.

Вынік? Шматлюднае пахаваныне Быкаў пад рэпрэсаваным сцягам зацвердзіла яго прыналежнасць да амаль іняснага кола нацыяналь-нае эліты. Калі ж гаварыць пра жы-вых, Някляеў за ўсё выгнаны выдаў «Лабуха», філязофія якога лепш за ўсё акрыслыца выраз «пра-паганда беспрынциповасці». Алексіевіч у інтэрв’ю, прысвечаным чарнобыльскай катастрофе і зымеш-чаным у «Дзяяслове» №6, выглядае хутчэй замежніцай, чым нашу са-учынніцай. Яе съеданье глыбокае і важнае, але скіраванае цалкам за мяжу і, па вялікім рахунку, тычыцца нас у адноўлікавай ступені з аўстралійцамі, чаго, на мой беларускі погляд, недастаткова. Ім-кніненне да ўніверсалізму прывяло да страты ўніверсалізны.

Чаго ў кожным выпадку не хапа-ла я не хапае — канткту. Па вялікім рахунку, і добре, і благое, і неадзначаные паводзінамі знакамітасці мала ўплыву на шарого-вых грамадзян, бо застаецца павод-зінамі канкрэтных асоб, а не прад-стайкіў сацыяльнае групы з выпа-рацаваным кодэксам гонару.

Абагульнены партрэт незадаволенага рэжымам інтэлігента, трохі іншы. Гэты ягамосць друкуюць ў «На-шай Ніве» фэльетоністка гісторыя, адначасна займаючы алказану пасаду ў «холыну», дасылае рэпартажы наркомаўку ў дзяржавную газэту, тарашкевіцо (і якою прасунуто тарашкевіцо!) у нездаржаную, па-рэсістку, калі пашанце, — у «Со-ветскі Беларусі», выда адну кніжку за кошт беларускага бюджету, другую — за гроши замежнага фонду, назыв якога дзяржавна-рэспубліка — што, я і ў выпадку з вызваленчым рухам пазамінулага стадодзьдзя, складае найважнейшую загадку. Пакүл мне башаца тры вя-лікія групы (адназі, відома ж, умо-на-папярэдне-суб'ектыўныя) аб'ектаў дасыледавання (гл. табіні).

Сыпі можна доўжыць, найпau-нейшы пералік — яшчэ не выву-чынне. Тут мы можам адно зымісціць некалькі меркаванняў агульнага характеру. Разнастайная па маштабе і скіраванасці задумы аў'ядноўвае элітарнасць мэтаў, і натхніліся згаданыя праекты на-гуй-насцю цисцівых патрэб і місцо-вых кадраў для іх выканання.

Што тыя кадры, што колькасць прасунутых спажыўшоў нада не-шматлікі. Дзеля гэтага шмат для каго лёс, прыкладам, папярэднік «Архе» накшталт «Фрагменту» падасца неікавым. Але для тых, хто имкніца без самазінцічнія атасаміцца сябе з дзяржавай, хто хоча гаварыць «наша незалежнасць», нізе ў посыпехах і правалах гэтых праектаў хаваецца змесь трінаццаті незалежных гадоў.

Збольшага посыпех (+)	Збольшага няўдача (-)	Пакуль на вызначана (?)
«Краіна Беларусь»	палітычныя партыі і партыйныя мэды	тарашкевіці
інтэлектуальны часопіс «Архе»	беларускія паліталаўгі	незалежны літаратурны часопіс «Дзяяслов»
Беларускі ліцэй	айчыннае расейскамоўная літаратура	Беларускі калегіум
сэрыя «Беларускі кнігазбор»	перакладная літаратура (цэлая сэрыя праектаў)	нацыянальная сымболіка
універсытэт у Полацку	нью-футурызм «Бумбамліт»	постмадэрнізм у літаратуры

У 2004-м на Беларусь абрывналася ліцэйна конкурсай прыгажоскі. Глouны з IX патронаўав асабісту прэзыдэнту краіны.

дзе варта быць

Зімовыя гульні

На пярэднім Калядаў у Мастацкім музеі адкрылася выставка найноўшага нашага мастацтва «Зімовыя гульні», прытарнаваная да іншых выставы, «Нясвіскія зборы Радзівілаў». Імпрэза была фундаваная кампаніяй British American Tobacco, што ўжо на першы раз выступае рупліцам захаваныя беларускія старасвеччыны. Сучаснае мастацтва прастаўлене ў розных жанрах і відах, ад інсталяцыяў да пастановочных фатадымы. Удзельнікі ёсць гаспадары і наведнікі паусядзенных і старасвеччых уборах атрымалі ўнікальную магчымасць напоіцца іншым зместам старавынныя сталінскага яшчэ музею. Кожны тут мае шанец пагуляцца шарымі беларускімі гадзінамі ў свае беларускія гульні. Рэпартаж з выставы — на наступным нумары...

СХ

На фота: дырэктор Мастацкага музею Уладзімер Пракапкоў і акторка Зоя Белаходвосьцік у сармацкіх строях.

Які калядны падарунак вы б хацелі атрымаць?

Рыгор Барадулін, паэт:

— Я б хацеў апінуцца ў беларускай Беларусі.

Лявон Вольскі, рок-музыка:

— Каб зьмініцца дзяржакуны лад... Гэтая рэч вынаходзіла ў шмат якіх проблемы. І фінансава га характеристу, і прафесійна.

Аляксандар Дабровольскі, палітык:

— Я хацеў бы, каб у наступным годзе з'явіўся, дзікуючы нашай сумеснай працы, агульна-нацыянальны лідер домакратычных сілаў. Гэтага я вельмі-вельмі хачу.

Артур Клінаў, мастак:

— Абстрактна я б мог сказаць, што мая мара — гэты мец домік на блакітным беразе, самаход — ну, «Фэрары», відома. Але будзем разлістамі. А калі ўжо зусім рэальні, задзяйбаўся я са сваім самаходам. Я прости ўжо ў трансе поўным. Таму я б хацеў нармальную (Volvo S-70). Мне падабенствае яе дызайн. Таму з набалельных, вострых падарункуў гэтая машына мене б задаволіла.

Леанід Міндлін, рэжысёр:

— Я б жадаў, каб у наступным годзе навагоднія вінісціанісці мы б пачуцілі ад новага прэзыдэнта.

Уладзімер Колас, дырэктор Беларускага ліцэю:

— Вярнуцца ў свой будынак. Але я разумею, што гэта адбудзеца толькі тады, калі беларусы начніць клапаціцца пра саміх сабе. І начніць нешта рабіць дзеяя, таго, каб жыць так, як беларускі людзі супрадуды гэтага вартаў.

Віктар Манаў, актор:

— Новы год? Я ні ведаю такога свята. Я ведаю свята Нараджэння Хрыстовага. Таму што Новы год можа быць і 1 студзеня, і 1 сакавіка. Ён быў і 1 верасьня. І апошні дзесьці гадоў я Новага году не адзначаю. Я ні мару а падарунках. Люблю, цяплю адно да аднаго — гэта сеінны саме галоўнае. Гэта падарунак. Калі людзі думаюць, што калі яны реч якую дадуць, то гэтым адкупіцца, — не. Люблю — гэта самаахвяраванне. Траба ахвяраваць і сваім часам, і сваімі сліламі. Я б хацеў самаахвяравання.

Алесь Пушкін, мастак:

— У якасці каляднага падарунку я б хацеў атрымаць хаканыне любімай жонкай. Бы за бытам мы яго пераставам адчуваць. Таму на Каляды траба спыніцца, дастаць вянчальныя сівечкі запаліць іх. Вянчальныя сівечкі паліца тады, калі мы хочам засяродзіцца, сесцы і ўспомніць саме чыстае і святое. Вось што такое для мене Каляды.

Віктар Шалкевич, бард:

— Я б хацеў, каб мне падарылі першы альбом гурту «Procol Harum». Гэта ар-рок. Гэта вельмі вядомая брытанская група. Яна была вядомая ў тых часах, калі я быў малады.

Альгітаваў Зміцер Бартосік

Навагодні імпрэзы

Казка ў ТЮГу

Навагодня казка з гульнямі ѹ конкурсамі, Дзедам Марозам і Сыння-гуркай. Тэатар юнага глядча запрашае вас з 23 снежня да 6 студзеня ў 11.00, 14.00 і 16.30.

Кімаш

Да 31 снежня ў выстайным павільёне на вул. Я.Купалы, 27 працуе «Навагодні кімаш-2004».

Сывет казак, легенд і паданьняў

У мастакскай галерэі Ўніверсітэту культуры (Палац Распублікі) да 9 студзеня працоўвае выставка «Сывет казак, легенд і паданьняў». Жывапіс, ақварэль, графіка, бацькі і інш.

Опера

23 (чы) — «Вясельне Фігара», 26 (недз.) — «Баронская флейта», 29 (ср), 30 (чы) — «Навагодні канцэрт-сюрпрыз».

Купалавскі тэатр

23 (чы), 24 (пят) — «Чорная панна Насыўжку».

26 (недз.) — «Падступства і каханье», 27 (недз.) — «Я не пакіну цябе».

28 (аўг) — «Парфэн і Аляксандра», 29 (ср), 30 (чы) — «Паўпінка».

Ранішні спектаклі

26 (недз.) — «Паўпінка».

27 (недз.), 28 (аўг), 29 (ср) — «Афрыка».

Малая сцэна

26 (пят) — «Налу».

Тэатар беларускай драматуры

23 (чы) — «Палёты з анёлам».

24 (пят) — «П'емонцік з'вер».

28 (аўг) — «Адэль».

29 (ср) — «Хорны квадрат».

«Беларускія сезоны»

24 (пят), 25 (суб) — «Сынежная карлавіна».

Клюб імя Дзяржынскага

25 (суб), 26 (недз.) — «Красіва».

25 (суб), 26 (недз.) — «Навагоднія свавольства бабы і кампаніі».

Моладзевы тэатр

24 (пят), 28 (аўг), 11.00, 14.00 — «Навагоднія імпрэзы».

29 (недз.) — «Давайце жыць дружна».

29 (ср) — «На щучапаку загад».

Моладзевы тэатр эстрады

23 (чы) — «Фэст эстраднага танцы».

24 (пят) — «Эстрадныя кактэйль».

25 (суб) — «Дзед Мароз і К».

25 (суб) — «Сярэднявечныя казады».

Музычны тэатр

23 (чы) — «Даратая».

24 (пят) — «Галіктыха кахання».

26 (недз.) — «Залатое куранята».

Палац Эспублікі

24 (пят) — «Навагодні мех сюрпрызы».

Малая зала

24 (пят) — «Навагодні мех сюрпрызы».

Тэатар імя Горкага

23 (чы) — «Волны шлюб».

24 (пят) — «Суцяшальник удуова».

30 (чы) — «Опера жабракоў».

Малая сцэна

23 (чы) — «Тэрпітум мобіле, альбо

Вечар габрэйскай паказкі».

Тэатар-студыя кінаактора

25 (суб), 26 (недз.), 27 (нед.), 28 (аўг) — «Шашкунок».

Менская кінаафіша з 24 да 26 снежня

«Аўрора» (253-33-60)

«Чужыя супраць Драпалекніка»***: 24

(пят) 15.00, 19.00, 21.00; 25, 26 (суб,

недз.) 13.00 (аўг), 15.00, 19.00, 21.00.

«Чатыры такісты і сабака»: 24—26

(пят—недз.) 17.00.

«Вам заданыне»: 24—26 (пят—недз.)

16.30.

«Дружба» (240-90-13)

«Жанчына-котка»: 24 (пят) 15.15, 19.00.

«Берасьце» (272-64-87)

«Умблонд»: 24, 25 (пят, суб) 13.30,

17.15, 21.00.

«Кірбца для Веры»***: 24—26

(пят—недз.) 15.15, 19.00.

«Цэнтральны» (220-34-16)

«Чужыя супраць Драпалекніка»***:

24—26 (пят—недз.) 11.00, 15.50,

21.00.

«Эфект матылька»***: 24 (пят)

13.30, 18.30; 25, 26 (суб, недз)

13.30 (аўг), 18.30.

(аўг) — ільготны сэанс (скідка 50% для ўзроста гледачу).

Рэйтнігавыя амбекахаваныя:

*** — дзеці да 16 гадоў не дапуска-

юцца;

*** — дарослыя з 18 гадоў.

«Дары»

«Таемная крэпасць» (прем'ера):

24 (пят) 14.30.

«Гарфілд» (прем'ера): 25, 26 (суб,

недз.) 12.30, 14.30.

«Берасьце»

«Кепскі дзівчынты»: 24 (пят) 15.00.

«Марозка»: 25, 26 (суб, недз)

11.00, 13.00.

«Дружба»

«Шрэк-2»: 24 (пят) 12.00, 14.00; 25,

26 (суб, недз) 11.00, 13.00.

«Мір»

«Братка-мэдэвізіяніянтка»: 25, 26

(суб, недз) 13.00.

«Дзеці шпіёнай-3D: гульня скончана»:

24, 25 (пят, суб) 12.00; 26 (недз)

13.30.

«Прыгоды пірату ў Краіне гораднін»:

25 (суб) 10.30; 26 (недз) 10.00.

Клубнае жыцьцё

Гудвін (226-13-06, 626-13-03)

24 (пят), 20/00.22.00 — Жывая музыка:

Аркадзь Эскін і яго джаз-квартэт

«Куцыйца, Калядаў: Паліна Смолава, Аляксандра і Констанцін».

Extreme (679-00-00)

26 (недз.), 17.00 — HLHM Metalles-

tion III частка 2. Удзельнічаюць:

ZNICH (празентація альбому «Зычынік Я», VIR ASGARD, ZYGMONT VAZA, ЗМЯМЯ, MORTEM (Russia). Квіткі: танцілляцоўка — 10000, столік — 15000.

Izium (206-66-18)

23 (чы), 23.00 — Chill-out Zone:

струнны квартэт «Dolche Vita», dj Jerry B.

Кіно ў Менску

Казка для паслухміных вандроўнікаў

Знаны кінафантазёр Стывэн Спілберг узяў гісторыю пра іранца

«Шарль да Голь», і пераставіў яе ў сцэнтымантальную ю чуліўскую трагікамедыю, пішчотную

качану, як галівудскі гор

пакінанія. Але ўсе варожыя вы

сілкі разбіваюцца аб дабырно

спачуваньніе я салідарнасьць лю

дзей, як у сучасніцкіх фільмах

Фрэнка Капры.

Том Хэнкс у ролі Наворскага дз

аминструментальнага

тэатру Гамільтон — славянскі

эмігрант, а клапатлівая дзетка —

службовуцца аэропорту.

Хаця фільм зняты на аснове

стапаўных фактуаў, Спілберг

зусім не зъўліцеца шэд'юром і

нават чымсыці надзвычай арыгі-

нальным, але шчыльлівай добра

цэпельні, сымех і сълзы — гэта на

горшай ўзнагарода для глядча-

да.

Андрэй Расінскі

людзей і Купідон для іншаснага закаханага. Амрыканскую бію-
ракратню прыласяле Стэнлі Тучы

— у фільме помслыў ёй гэтаістичны

кіраўнік Службы быспекі аэропортu.

Але ўсе варожыя вы

сілкі разбіваюцца аб дабырно

спачуваньніе я салідарнасьць лю

дзей, як у сучасніцкіх фільмах

Фрэнка Капры.

Том Хэнкс пасыяе закаханца

ў сцірністу

закаханіцкіх

фільмах

Фрэнка Капры.

Хаця фільм зняты на аснове

стапаўных фактуаў, Спілберг

зусім не зъўліцеца шэд'юром і

нават чым

Сэміятычныя вынікі году

Экзистэнцыя нацыянальнага дыскурсу не-
магчымая без прысказыў народжаных грам-
адзкімі падзеямі дадатковыя сэнсаў звычай-
ных слоў. Так, ва Ўкраіне слова «апельсан»
сытаванася з палітычнымі разлімі. А чым мы
горшы? Мінлыгі год падароўші нам шэршт ус-
тойлівых слоў, фраз, вобразаў, многія з якіх,
каль іх выкарстоўваў у штодзённым жыцці,
здольны ўзбагачаць лексику беларускай мовы.

Хачу, як казаў Макоўскі, прымусіць звязы
наступных словамі і выражы.

«Газпром». Газават у лютым 2004-га быў
для беларускіх біргероў менш нечаканым,
чым пачатак вайны 22 чэрвеня 1941-га. Мы да
іх, вынаходнай балаляк і матрошак, усе
дышош, а яны — адрубілі газ. Такім чынам,
«Газпром» выступае як крылатая характеристы-
стка івернінага сібра, ад якога зайдёся мож-
на атрымкаць «ноху ў спіні». Добрае слова
для лексыкону бантыстаў: «Сядр апосталаў
бы Іуда Іскарыт. Ен аказаўся газпромам».

«Увядзіць адзіную валюту». Які год без
інтэграцыйных пацалункаў! У 2004 г. усе про-

стая крануліся на глебе ўвядзення адзінай ва-
люты. Калі спачатку да пэрспектыўы сімерці
«зайчыка» ставіліся сур’ёзна, пры канцы году
абяздакі ўвесілі адзіную валюту пачалі вы-
лікаць рогат. Відавочна, у народзе пракса пе-
раходзіла на расейскі рубель паступова пачына-
асасыянавацца са значэннямі «цягніца час»,
«марудзінь». Зручны афарызм для выкарыс-
тання ў спартовых камэтатах: «Каб захады-
ваць на таблі пераможны лік, футбалісты
«Дынама» пачалі ўвядзіць адзінную валюту».

«Непрацууючыя кандыцыянэр». Лажануў-
шыся на «Эўрабачанін», група «Аляксандар
і Констанцін» прымусіла дзяржаўную СМІ
шукати знадворныя фактары правалу кары-
фуя беларускай эстрады. Іх знайшли: непра-
цууючыя кандыцыянэр у нумары музыкаў.
Прычына настолькі прымітіўная, што спалу-
ченчыне так і просіцца да ўжывання ў сэнсе
«станная ды галімая адмазка». Раю для дашні-
каў: «Чаму перавысіць хуткасць? Толькі не
кажыце, што кандыцыянэр не працаў».

«25 мэдалёў з Афінаў». Панты прэзыдэнта

— 25 мэдалёў з Элады — яшчэ да Алімпіяды
выклікалі, як пазней высветлілася, справяд-
лівую крытыку за валюнтарызм. Ну і Эзус з
тывімі мэдалімі! Гарант падароў нам цудоўны
выраз, які можа быць выкарыстаны як азна-
чэнне чагосьці абласціна нерозальнага. На-
прыклад, у дыялітэ: «Ты чуч, Кліма паабя-
даў рэвалюцыю на 25 сакавіка 2005 г.?» —
«Ага, і 25 мэдалёў з Афінаў».

«Несыярніка». Тут увогуле ўсё проста.
Беларуская ракета стала сымбалем чагосьці
звышшыцкага. Як у рэзультате парадавы арты-
кул у «Народнай волі»: «Лукашэнка давёў
крайні! Ціны на хлеб растуць хутчэй, чым
Несыярніка бегае».

«Беслан». Жудзясная трагедыя асепінскага
мястэчка ў Беларусі набыла сваё арыгіналь-
нае гучанье. Наколькі плеbісцыт атрымлі-
шы ў тэрміне быў абвешчаны ў час, калі ўся Расія
трапіла ў прастрацю, незалежныя аналітыкі
зрабілі выснову: тэрракт на Каўказе стаў для
ППРБ зручнай падставай, каб зъяніці кан-
ституцыйную. Адсюль дадатковыя сэнс слова

ЛЕВЫМ ВОКАМ

«Беслан» — наяўнасць аптымальных умоў
для рэалізацыі чаго-небудзь. Напрыклад, ма-
літва замжа: «Быў бы Беслан знайсці кардо-
ну, здад бы яго, набіў бы пляшыкі і нажорсы».

«Хрустальны сасуд». Шэршт мэтаграфіч-
ных эзігнавічных роднікі Беларусі — «сінів-
ка», «украіна тысячы аэз», «сімі пад белымі
крыламі» — папоўнісі яшчэ адным: «Крохкі
хрустальны сасуд, які іншэ празвіць». Так
уручы Беларусь ён сам у сваім гістарычным
сынчы аправядзеным рэфэрэнтам. Чудоў-
най мэтаграфічнай павініні быць падхоплені твор-
чай інтэлігэнцыі ў навагодніх віншаваннях:

У хрустальным сасудзе
Сасуд падымы за бацькаву руку,
Што насыць сасуд-Беларусь
У навагоднюю мараюкі.

З Новым годом!

Лёлік Ушкін,
левы радыкал

Беларуская ялінка

Маю для вас і ваших дзяякі прыменную навіну.

29 січня ў Менску будзе магчымасць патрапіць на
аўдіенцыю да Святога Мікалая.

29 січня (серада) з **17.00** да **18.00** будзе прымасць
зусім маленькіх дзяякі з басцкамі ў часовы разыдэнцы
на Варашэні, 8.

Дзяякі трохі большыя (гадкоў да 8-мі) сумногу пасыпля-
ваюцца на карыгодзе, пагуляюць 29 січня з **18.00** да **20.00**.
Увага! Наступная інфармацыя прызначаецца дзеяждаль-
ным і правадольным асобам, якія чытали дзяякі Дар-
віна і бачылі ў лазіні пана Міколы.

Свята арганізуюць некалькімі мамі пры ласкавай падтримы-
цы Народнага Фронту і сп. «Ячоры». Так што прафсаёнскіх
цукерак на будзе. Як арганізум — так і адсвяткуюцем.
Каб запрасіць прафсаёнскіх актораў, набыць ігру, гірлянды,
пэтэрбюра грошы. У мінімальнай суму разліна
ўпісцца пры ўмове, што кожная сім'я самастойна на-
будзе падарунак свайму дзяціні, прынесе кроху дажды-
ку і шашу чаго для азабеленія памішканія 15 тыс.
рублёў. Падзяраю, што ў Беларусі ёсьць лодзі, якія на
дзіячыя сябры малігі і хвяраюць пойзі суму. У той жа
час ёсьць добрыя сім'і, фінансава суцягуды ў іх дазва-
ляю толькі набыць дзяціні скіпты падарунак. То было
б добра, каб яны прыйшлі таксама, бо грошы — не адзі-
ная патрэба.

27 січня ў 19.00 запрашша аховных пайдзельніча ў
азадблевыні запі. На сядзібу ўжо можна прыносіць цацкі
і малонкі, перадавайші ўсё дзякуючым. З дзіцячых ка-
ледных малонкі арганізум выставу. На сядзібе патрабу-
на музыка, у ідуле. Можа, хто на дудзе ці гар-
моніку?

Ялінку думаем аздобіць цацкамі, якія зробіць самі ж
дзеякі, і правасць конкурс. Рэцапт цацкі шылкін солі +
шклянка мукі + вада (грошы) + фантазія. Усё перамы-
шаша, сформаваш фігуру і зяляні ў духоўкі. Можна
расфарбаваць маркерамі, можна адразу ў шеста дадаць
гуша, блёткі, ніткі, каменьчкі... Не забудзьцеся на
дзіраку для мацавання!

Свята траба рэжляма, так што ліцце гэты ліст лістом
шчасніца і дашліце ўсім знаёмым.

Крысыціна Вітушка

kryscina@tut.by, 8-029-632-27-43

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Ніве»:

3. Вольскі (1906), А. Уласаў (1906—1914),

Янка Купала (1914—1915), А. Луцкевіч,

У. Замироўскі (1920), С. Дубравец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі

настасія Баканская

галоўныя рэдактар

Андрэй Дацкі

фотарэдактар

Арцём Ліва

карэктарка

Настасія Машыш

нам. галоўная рэдактарка

Андрэй Скурко

тэхнічны рэдактар

Андрэй Чык

мастакі рэдактар

Сяргей Хараскі

выдавец і заснавальнік

Фонд выдання газеты

«Наша Ніва»

адрас для дапісau:

220050, Менск, а/c 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,

8-029-707-73-29,

E-mail: nn@promedia.by

On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спасылка на «Нашу Ніву» аўбязкавая, в палос
фарматам A2, 4 друк., арк. Друкеры РУП «Выдавецтва Беларускі
Дом друку». Менск, пр. Ф. Скарыны, 79. Радзікі не нася адказ-
найсці за змест рэжляных абвестак. Кошт свабодны. Пасъвед-
чаныя за регистрацыю перыядычнага выдання №581 ад 4 ліпеня
2002 г., выдааданне Міністэрствам інформацыі Распілбі Белару-
са. Рэгістрацыйны адрес: г. Менск, вул. Калектарная, 20, а/д
P-3015212000012 Міністэрства ўнутраных спраў Беларускай ССР.
Нумар падпісані ў друк. 21.00 22.12.2004.

Замова №7747.

Рэдакцыйны адрес: Менск, Калектарная, 20а/2а

ОПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

БАЛЬ-МАСКАРАД У ГОРАДНІ

Маём гонар запрашыць Вас на спрадвінечныя калядыны баль-
маскарад, які адбудзеца **29 січня** ў Горадні. Май-
стэрні спадара З.Іваноўскага (Будзённага, 48а). У праг-
раме: 1) спрадвінечныя танцы; 2) дагутавыя спрад-
вінечнай кухні; 3) рыцарскі турнір; 4) скорыны, падарункі
і шмат іншага. Увага!!!! Без карнавальнага строю і
маскі ўваход забаронены! Для тых, каму не слабо
деха, з Менску, — тэл. 755-03-70 (ваєзд — да 14.30).

ВІТАНЫ

Ганку Дашикевіч з ДН, Светлагорск, гарагача сэрца да-
зайснай увагі сіброй. Сірока С. і Алені Т.
Ганку Краснову з Днём народдзінаў. Сяржук Семянок з Д-
Алені Талапіна
Вішнью шаноўных Грамадзян БНР з Раством Хрыстовім і
Новім годам! Ryhorovic
Вішнушам Паўлюка і Сямёна з Днём народдінаў. Чыста-
га неба, піва і хлеба. Маладыя наўкуоўцы

НЯ РЭЖЦЕ ГАЗЭТУ!

Увага! Чыярво прыватную абвестку ў «НН» (на больш за 15 словам) можна падаць звычайнім лістом
(а/c 537, 220050, Менск), а таксама электроннай поштой на адрас nn@promedia.by або разъясня-
ціўшы на форуме сайту www.nn.by. Дык скарытайцца!

АНДРЭЙ ЛІНЕНКІ